

Lavrenko

Tomašić dr. Djuro,

U V O D U P J E V A N J E

R I M S K O G I L I G R G U R O V S K O G

K O R A L A

Zagreb, 1967.

U V O D U P J E V A N J E
R I M S K O G I L I G R G U R O V S K O G
K O R A L A

"U kleričkim sjemeništima i ostalim crkvenim institucijama trebaju, prema propisima Tridentinskog koncila, svi marljivo i s ljubavlju gajiti spomenuto Grgurovsko tradicionalno pjevanje..."

(Pio X.: Motu proprio t. 25.)

"Svi oni, kojima je Krist naš Gospodin povjerio zadaću, da čuvaju i dijele bogatstvo njegove Crkve, moraju brižljivo sačuvati ovo dragocjeno blago svetoga grgurovskog pjevanja i učiniti, da kršćanski puk obilno u njemu sudjeluje."

(Pio XII.: "Musicae sacrae disciplina" t. 20.)

"Crkva priznaje, da je grgurovsko pjevanje vlastita osebina rimskog bogoslužja. Stoga mu u bogoslužnim činima, imajući pred očima ostalo, pripada najčasnije mjesto"

(Konstitucija o sv. liturgiji

II. Vatikanskog Koncila gl. VI. t. 116.)

R i m s k i k o r a l je jednoglasno službeno pjevanje katoličke liturgije, koje je iz liturgije nastalo i u njoj se razvijalo sve od prvih kršćanskih vremena. Može biti zorno pjevanje (kada pjeva pjevački zbor ili narod) ili solističko (kad pjeva svećenik ili kantor).

I m e "koral" je nastalo od lat. "cantus coralus" = zorno pjevanje, jer su melodije korala izvodili službeni crkveni pjevači u pjevačkom zboru na posebno odredjenom mjestu (koru). (Za razliku od rimskog korala, protestanti zovu koralom svaku svoju crkvenu popijevku). Rimski koral zove se i grgurovski, prema papi Grguru Velikom (590-604), koji je dobrim dijelom koralne melodije sakupio i sredio. Vaznije zbirke, koje su nastale zaslugom Grgura Velikog, su: Missale romanum, Sacramentarium gregorianum, Liber antigonarius it.d. Osnovao je Scholu cantorum, a i sam je komponirao himne.

Koral su nazivali i "cantus planus", "cantus firmus", a

Pio X. ga je nazvao "cantus traditionalis". Francuzi ga nazivaju "plain-chant", Talijani: "canto fermo", Englezi: "plain-song".

I papa Pio X. je zaslužan za konačno sredjenje korala i tiskanje novog autentičnijeg izdanja koralnih napjeva u t.zv. "Editio Vaticana" (prije ovoga postojala je "Editio Medicea", koja je koralne melismatske melodije osakatila t.j. dobrano ih prikratila).

Ne treba zaboraviti, da je II.Vatikanski Koncil u gl.VI. t.116. Konstitucije o sv. liturgiji zaključio, da Grgugovskom pjevanju pripada u liturgiji najčasnije mjesto.

K o r a l n i n a p j e v i nemaju taktova, jer su slobodnog ritma, kao i tekst korala, koji je pretežno proza. Melodije su isključivo diatoničke, t.j. svaki tetrakord ljestvice sadrži samo 1 polustepen i 2 cijela stepena. Dva polustepena, jedan don drugog, ne postoje u koralu. Zato su melodije pretežno mirne, bez napetosti. Napjevi korala se pišu posebnim kvadratnim notama, koje su se razvile oko 12 stoljeća iz starih neuma (notnih znakova). Ogromno melodijsko blago korala skladano je u osam različitih tonaliteta, u t.zv. starocrkvenim modusima ili tonusima. (Vidi posebno poglavlje o tonalitetima u koralu).

Kora_lni napjevi, koji su uglavnom nastali na bazi prirodne deklamacije latinskih liturgijskih tekstova, dijele se, obzirom na bogatstvo melodije, na:

1. Silabske na_pjeve (syllaba=slog): iznad svakog sloga riječi stoji pretežno samo jedna nota.

2. Neumatske napjeve (neuma=notni znak, u koralu znači grupu nota): iznad svakog sloga riječi stoji pretežno grupa od dvije ili više nota (t.zv. neuma).

3. Melismatske napjeve (melos=napjev, melodija): iznad svakog sloga riječi stoje pretežno grupe neuma.

Po svom karakteru, rimski koral je vokalna glazba (t.j. samo za pjevanje), koja ne traži pratnju instrumenata. Crkva dopušta, da orgulje mogu potpomagati pjevanje zbora, soliste ili puka, ali nipošto ne smiju pratiti pjevanje svećenika.

A. Crtovlje, ključevi, kromatski znaci.

4
3
2
1

c d e f g a h

— 5 —

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are: G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F#4, E4, D4, C4. The lyrics below the staff are: d' t e s f' tu a' t m' f' s' d' s.

f m r d s l

g crtovlja, ako se melodija nastavlja u
notni stan), označena je jedna mala notic

znakova, u koralu postoji samo snizilica(b)
Snizilica može stojati samo ispred tona

u "Liber usualisu": I. advent. nedjelja u
eči "tuum" i "nobis", - BZBDM(8.XII.)Gradu-

ti" (b i h) ne mogu nikada slijediti jedan
 abhc" ili "chba" u koralu ne postoji!

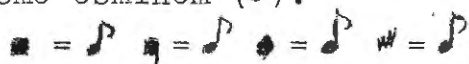
...ca može stojati samo ispred tona "ti"(h),
...stoji samo ispred tog tona.

U nekim koralnim skladbama, snizilica (b) stoji na početku svakog reda, neposredno iza ključa. Tada vrijedi za cijelu melodiju. Na pr.: Marijanske antifone: "Alma Redemptoris" i "Regina caeli" (svećaniji oblici). Povyisilica u koralu ne postoji!

B. Osnovni oblici nota

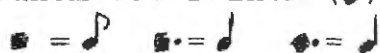
1. ■ = punctum quadratum (ili samo punctum), nota quadrata.
2. ◆ = punctum inclinatum, nota romba (ili samo rombus)
3. ♯ ili ♮ = virga, nota caudata.
4. ♯ = quilisma, nota denticulata (nota gradata, nota volubilis)
5. U starijim izdanjima koralnih napjeva postojali su i ovi osnovni notni oblici: ♯ = apostropha, ♯ = oriscus, koji se danas bilježe kao punctum quadratum (■).

Sve gore navedene note traju jednako dugo, t.j. pjevaju se jednako dugo, bez obzira na različit oblik. One označuju različitu visinu ili smjer kretanja melodije, a ne različita trajanja. Jednako trajanje, bilo kojeg od osnovnih notnih oblika, zove se o s n o v n o v r i j e m e (ili doba). U normalnoj notaciji svaki od ovih osnovnih notnih oblika, pišemo osminom (♪).

Ako s desne strane note stoji točka (■ ◆ ♯), tada nota traje dvostruko dulje t.j. traje dva osnovna vremena ili dvije dobe, a zove se punctum punctatum ili mora vocis.

Ovo dvostruko trajanje bilježi se u normalnoj notaciji (današnjoj) jednom četvrtinom (♪). Na pr.:

Virga (♯) obično označuje visin ton, quilisma (♯) stoji između dvije note samo u uzlaznoj melodiji (prije se je pjevala kao triler), rombus (◆) nikada ne stoji sam, već u silaznoj melodiji, gdje je najviša nota obično virga.

Razni oblici nota su nastali prema držanju pera kod pisanja.

C. N e u m e (neuma=znak)

Neume su znaci, kojima su se nekad bilježile relativne visine tonova, odnosno smjer kretanja pojedinih tonova u koralnim melodijama. Isprva su imale više karakter podsjetnika već memorirane melodije, a kasnije su sve više poprimale točno određenu visinu tonova. Stare neume imale su drugačije oblike, nego što ih imaju kasnije neume, odnosno današnje tiskane neume.

Evo nekih starih oblika neuma:

• ili \ = punctum (•)	./ = scandicus (•)
/ = virga (•)	∪ ili ∩ ili ^ = torculus (pes flexus) (•)
✓ ili ✓ = pes (•)	∪. = pes subbipunctis (•)
∩ = clivis (•)	i t.d.

Novije koralne neume, koje su nastale oko 12. stoljeća, dijelimo danas na neume od dvije note, neume od tri note i neume od četiri i više nota. Razni oblici neuma, slično kao i osnovni oblici nota, nastali su zbog određenog držanja, široko podrezanog pera (obično od guske), pri pisanju.

I. Neume, koje se sastoje od dvije note:

1. Clivis ili Flexa (declivis=nagnut, flexus=zavoj, pregibanje) je neuma od dvije spojene note, od kojih je prva viša. Interval (razlika u visini), koji predstavljaju ove dvije note, može biti različit: secunda, terza, kvarta, rjeđe kvinta. Prva nota je teza (teška doba), a druga arza (laka doba), osim ako je druga nota s točkom. Teza je označena okomitom crticom ispod ili iznad note. Kažemo, da tako označena nota ima na sebi "ictus". (Ictus je ritmičko uporište, teška doba, a ne akcenat !)

Transkribirano u normalnu, današnju notaciju:

Kod transkribiranja (prepisivanja) u današnju notaciju, obje note moraju biti spojene rebrom, jer čine jednu nedjeljivu melodijsku i ritmičku cjelinu. Ukoliko druga nota ima s desne strane točku (znači, da traje dvostruko!), transkribira se četvrtinom, a prva nota osminom i obje vežu legato lukom. Ako obje note Clivisa imaju s desne strane točku, tada se obje transkribiraju četvrtinama, koje se povežu legato lukom.

Clivis može imati i ovakav oblik: , koji se zove Cephalicus ili Clivis liquescens (vidi kasnije: Neumae liquescences). Pjeva se i transkribira isto kao i Clivis. U normalnoj notaciji se mala notica može isto pisati kao manja nota (.

2. Pes ili Podatus (pes ili podos = noga, stopalo) je neuma od dvije spojene note, od kojih je prva niža ! Pjeva se prvo niži ton ! (Česće stoji iznad naglašenog sloga riječi). Pes često služi kao arza, a Clivis kao teza. Intervali između ova dva tona, također mogu biti različiti. Obično ne prelaze

opseg kvinte. I ovdje je prva nota teza (označena okomitom crticom), a druga je arza.

Transkripcija je slična kao i kod Clivisa:

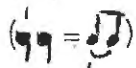

Pes može imati i ovakav oblik: , koji se zove

Epiphonus ili Pes liquescens (vidi: neumae liquescens)

I ovaj oblik se pjeva, pa i transkribira isto kao i Pes.

3. Među neume od dvije note možemo staviti i dva punctum quadratura, napisana jedan do drugog, iste visine, nad jednim istim slogom. Takva neuma se zove Bistropa: ili . Nekad se je bilježila kao dva zareza, t.j. kao dvije apostrophae (apostrof=zarez). ” ”

Slično i neuma od dvije Virge, jedna do druge, iste visine nad istim slogom, zove se Bivirga

II. Neume, koje se sastoje od tri note:

1. Torculus (torquere=motati se, vijugati) ili Pes flexus je neuma od tri note (spojene), od kojih je srednja najviša:

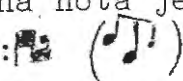
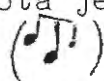

I kod neuma od tri note, slično kao i kod neuma od dvije note, pri transkribiranju u današnju notaciju, sve tri note moraju biti spojene rebrom, jer čine jednu nedjeljivu melodijsku i ritmičku cjelinu. Isto pravilo vrijedi i za neume, koje su sastavljene od 4, 5 i više nota. Ukoliko zadnja nota ima s desne strane točku (dvostruko trajanje), transkribira se jednom četvrtinom. Ostale dvije note vežu se rebrom, a druga osmina poveže se legato lukom s četvrtinom. Prva nota ove neume je teza, a ostale dvije su arze. Iznimka: svaka punktirana nota je teza. - Torculus može imati i ovakav oblik: , koji se zove Torculus liquescens, a pjeva se isto kao i Torculus. Tako se isto i transkribira. Mala notica se može i u normalnoj notaciji pisati kao mala notica:

2. Porrectus (porrigere= raširiti, pružiti) je neuma od tri spojene note, od kojih je srednja najniža. Naročiti oblik ove neume, kao i svih ostalih neuma, potječe od načina držanja pera pri pisanju. Početak široke crte označuje prvi ton, a završetak drugi ton, koji je najdublji.

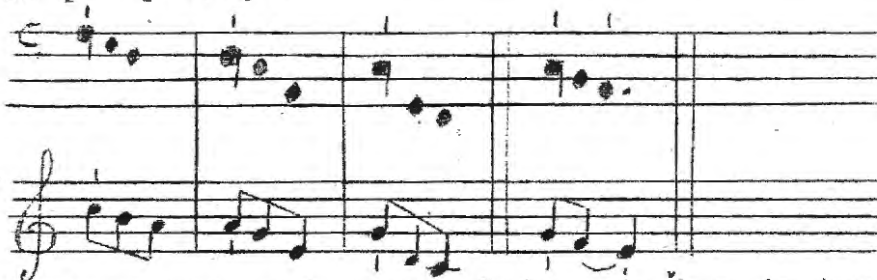
Transkripcija je
slična kao i
kod Torculusa :

Prva nota je teza, a druge dvije arze. Punktirana nota je teza. Porrectus može, rijedje, imati i ovakav oblik: () koji se zove Porrectus liquescent. Pjeva se isto kao i normalno napisani Porrectus.

3. Climacus je neuma od tri silazeće note, od kojih je prva (i najviša) Virga, a druge dvije su note rombae, koje se spuštaju od virge u raznim intervalima. Punctum inclinatum u ovoj neumi, kao ni u ostalim, ne znači drugačije trajanje. Sve note neuma jednako dugo traju (jedno osnovno vrijeme ili jednu dobu), Samo one koralne note, koje imaju sdesne strane točku, traju dvostruko (dva osnovna vremena ili dvije dobe). Oblik nota romba samo upozorava, da su one podređene najvišoj noti, a nastao je zbog određenog držanja široko podrezanog pera pri pisanju.

Transkripcija:

Prva nota je teza, ostale dvije arze. Nota s točkom je teza. Climacus može imati i ovakav oblik: (punctum inclinatum su mali !), koji se zove Ancus ili Climacus liquescent. (Vidi: Neumae liquescentes).

Pazi : Clivis ima 2 note, a Climacus ima 3 note !

4. Scandicus (scandere= dizati se, penjati se) je neuma od tri uzlazne note (ili više: četiri, pet). Ima dva oblika:

1. Pes + Virga :

2. Punctum quadratum + Pes : ili (Vidi: Sanctus

I. Mise : drugi "Sanctus"

III. Neume, koje se sastoje od četiri note :

Neume od četiri note su zapravo, po obliku, proširene neume od 3 ili 2 note, kojima je dodana 1, 2, 3 ili više nota. Prema tome, koje su visine dodane note i koliko ih ima, dodajemo nazivu osnovne neume određeni atribut. U transkripciji, rebrom spajamo sve 4 note, jer čine cjelinu.

1. Ako je četvrta nota viša od treće, dodaje se imenu neume atribut "resupinus" (= natrag savijen). Na pr.:

- a) Climacus resupinus
 b) Torculus resupinus
 (Domin. II. Adv. Grad.: decoris)

NIB! Treba uočiti sličnost s porrectusom!

Kod neuma od 4 note, prva i treća nota su teze !

2. Ako je četvrta nota niža od treće, dodaje se imenu neume atribut "flexus". Nastaju t.zv. "neumae flexae"

- a) Porrectus flexus
 (VI. Missa: Deo gratias)

- b) Scandicus flexus

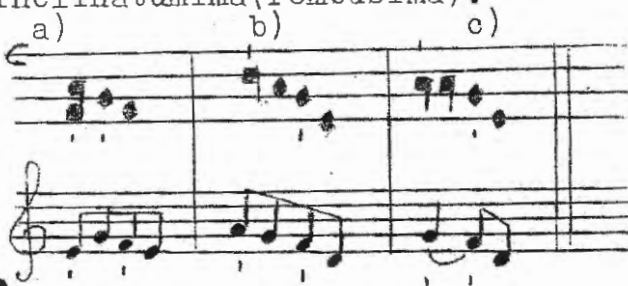
3. Ako su treća i četvrta nota niže od druge, dodajemo atribut "subpunctis" odnosno "subbipunctis" ili "subtripunctis", što znači: sa dvije niže note ili sa tri niže note.

Kod neuma, koje imaju više od 4 note (obično u silaznom smeru), dodajemo atribut "subtripunctis" ili "subquatripunctis" (sa 4 niže note). To su t.zv. "neumae subpunctatae". Silazni niz nota označen je punct. inclinatumima (rombusima).

- a) Pes subbipunctis
 (Pes sa 2' niže note)
 Vidi: Sanctus I.)

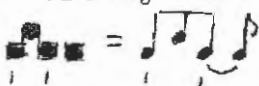
- b) Virga subtripunctis
 (Virga sa 3 niže note)

- c) Bivirga subbipunctis

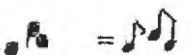

4. Ako je Torculusu dodana još jedna nota, koja je u istoj visini sa trećom notom, dodaje se imenu neume atribut "strophicus". Teza je na trećoj noti ove neume!

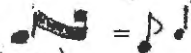
- Torculus strophicus
 (Vidi VII. Strophici)

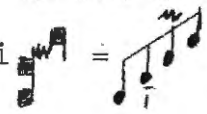
5. Neumama, koje ispred sebe imaju jednu odijeljenu nižu notu, dodajemo atribut praepunctis. Neke imaju i posebna imena, kao na pr. Salicus.

a) Clivis praepunctis = (Clivis sa 1 nižom notom ispred)

b) Torculus praepunctis =

c) Porrectus praepunctis = Pazi: postoji neuma slična ovoj, ali je prva nota spojena s ostalim notama:
To je Torculus resupinus!
(Vidi: Vidi aquam: alleluia)

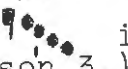
6. Scandicus može imati i četiri note, pa i pet, a ne samo tri.

Na pr.: ili (Kyrie I. Ms.: drugi Kyrie)

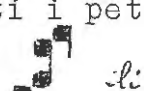
IV. Neume, koje se sastoje od pet nota :

Ove neume su uglavnom prošireni oblici raznih već opisanih neuma:

1. Zadnja nota je niža od predzadnje:

- a) Pes subtripunctis (Pes sa 3 niže note)
(Vidi: VI. Ms.: Kyrie - 4. red)
- b) Scandicus subbipunctis (Scandicus sa 2 niže note)
(Vidi: III. Ms.: Kyrie 1. i 3. - Benedictus I. Ms.: Hosanna)
- c) Virga subquatripunctis ili 2+3 ili 3+2
(Vidi: Kyrie I. Ms.: eleison 3.)
- d) Torculus resupinus flexus
(Vidi: Dom. IV. Adv. Grad.: ejus veritate)
- e) Porrectus subbipunctis
(Vidi: Dom. II. Adv. Grad.: testamentum ejus)

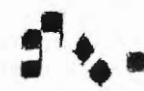
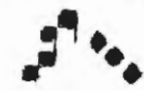
2. Zadnja nota je viša od predzadnje:

- a) Virga subtripunctis resupina
(Vidi: Agnus IX. Ms.: qui tollis)
- b) Pes subbipunctis resupinus
(Vidi: Vigilia Nativ. D-ni, Comm.: Dei)
- c) Scandicus može također imati i pet nota, a ne samo 3 ili 4
 ili
(Vidi: Kyrie VII. Ms.: eleison)

V. Neume, koje se sastoje od šest i više nota :

Slično kao i neume od pet nota, građene su i neume od šest nota, koje se sastoje od tri teze i tri arze ili dvije teze i četiri arze. Na pr.:

- a) Pes subquatripunctis
(Vidi: Kyrie II. Ms.: eleison 3.)

- b) Scandicus subtripunctis (Vidi:Kyrie III.Ms.:Kyrie) ili
- c) Scandicus subbipunctis (Vidi:Gloria IV.Ms.:Pater) ili
i IX.Ms.:Deo gratias)
- d) Scandicus subbipunctis resupinus (Vidi:Alleluja Temp.Paschali Ad Offertirium: 6.Alleluja)
- Rijedje su neume od sedam i više nota :
- e) Scandicus subtripunctis (Vidi:Kyrie V.Ms.:eleison)
- f) Scandicus sub bipunctis resupinus (Vidi:Sanctus V.Ms.:Hosanna)
- g) Scandicus subquatripunctis (Vidi:Kyrie VII.Ms.:Kyrie)

VI. Neumae liquescentes (semivocales)

Poluvokalne ili ukrasne neume

- a) Pes =Epiphonus (Pes liquescens)
- b) Clivis =Cephalicus (Clivis liquescens)
- c) Climacus =Ancus ili (Climacus liquescens)
- d) Torculus liquescens

Vec smo spomenuli, da neke neume mogu imati i malo drugačiji oblik pisanja. Ako je zadnja nota (ili zadnje note) manja t.j. sitnije napisana (seminota), neuma dobiva atribut "liquescent" (lat. liquidus=tekući ; liquescere=nestati). Ta mala nota kod izvođenja gubi otprilike polovicu svoje jačine (ne trajanja)!

Ovakve neume se pišu u slijedećim slučajevima:

1. Ako se u toku jedne riječi, ili na kraju jedne i na početku druge riječi (t.j. ispred slijedećeg sloga ili slijedeće riječi), nalaze dva ili tri konsonanta (suglasnika), a prvi od njih je: l,m,n,r,s,d,t. Prvih pet ovih konsonanata se nazivaju i poluvokalni (semivocales), pa se i neume nazivaju poluvokalne. Prema mjestu i načinu izgovora konsonanti: l,n,r se zovu tekući (jezični) ili likvidni, pa se i neume zovu "liquescentes" (zadnji ton neume je nešto tiši - ne kraći -, kao da nestaje, "liquescit").

Na pr.: altissimus, omnipotens, sanctus, terra, dextris meis (Vidi :In Exsequiis:Libera me).

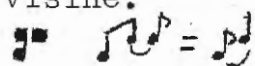
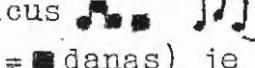
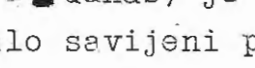
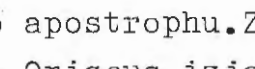
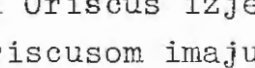
Ovamò pripada i grupa "gn" (na pr.:magnus .Vidi:Dom.VIII. post Pentec.:Alleluja:"Magnus Dominus").

2. Ako u toku riječi dolazi diftong "au" (na pr.: laudamus , gaudete).
3. Ako konsonant j stoji između dva vokala (samoglasnika) ili iza konsonanta (na pr.: ejus, alleluja, subjecit).
- Ove ukrasne neume je najjednostavnije pjevati kao i sve ostale neume bez ikakvih promjena !

VII. S t r o p h i c i

Zajedničko ime Strophici obuhvaćaju slijedeće neume:

1. Stropha ili Apostropha = ■ - nota, koja se je prije pisala u obliku zareza, a sada se piše kao punctum quadratum - nikad ne stoji sama, već je pridodana Pesu, Clivisu ili Torculusu. Iste je visine kao i zadnja nota ovih neuma. Ictus (teza - ritmičko uporište) dobiva zadnja nota neume t.j. prva od 2 note iste visine.

Pes strophicus =
 Clivis strophica =
 Torculus strophicus =

Oriscus (prije ■ = ■ danas) je rod apostrophae. Pisao se je kao izduženi i malo savijeni punctum quadratum (■), a često je zamjenjivao apostrophu. Zbog toga je u "Editio Vaticana" Strophicus i Oriscus izjednačen. Na pr.: Clivis strophica i Clivis sa oriscusom imaju isto značenje. Također i Torculus strophicus i Torculus sa oriscusom. Danas se Oriscus i Strophicus jednako pišu. Nalazi se obično između dva Torculusa. Zadnja nota prvog Torculusa je teza !

Ime Oriscus potjece od grc. rijeci oros = granica, jer stoji na granici dviju neuma, koje se pjevaju na jedan isti slog. (Vidi: Intr. Ms. Votivae de SS. Eucharistiae Sacramento: "et de petra melle")

2. Bistropha (ili Distropha) = ■■ = ■■ = ■■ To su dvije note iste visine, nad istim slogom.

Slična ovoj je i Bivirga ■■, koja ponekad stoji umjesto Bistrophae.

3. Tristropha = ■■■ = ■■■ = ■■■ To su tri note iste visine. Najčešće na tonu fa i do. (Vidi: Modus cantandi Alleluja Tempore Paschali: Ad Offertorium).

Kod izvođenja bistrophae i tristrophae preporuča se ili lagani vibrato ili svaku notu lagano istaknuti (repercutere). Može se pjevati i bez toga, kao jedna cjelina, jedno

trajanje, od 2 odnosno 3 dobe.

VIII. P r e s s u s

Pressus (prémere = tlaciti, pritiskivati) predstavlja stapanje, udruživanje trajanja dviju nota iste visine, od kojih je prva nota teza i posebno je akcentirana. Otprilike slično sinkopi. Upotrebljava se, kad sa želi odredjeni dio ritma posebno istaknuti.

1. Pressus nastaje ako ispred clivisa, climacusa ili porrectusa stoji jedna nota, koja je iste visine, kao i prva nota neume, a pjeva se na isti slog. Prva nota pressusa ima ictus! Obje note iste visine su stopljene u jedno trajanje od dva osnovna vremena. Svaki pressus treba akcentirati (sforzato).

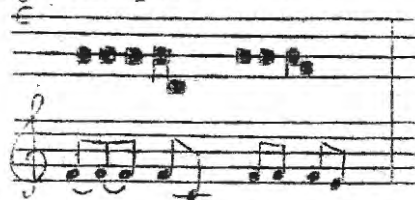

2. Pressus nastaje i onda, kada od 2 neume, koje stoje iznad jednog sloga riječi, druga neuma počima notom iste visine, kojom prva neuma završava. (Drugi ton druge neume je uvijek niži). Obje note iste visine čine jedno trajanje (2 osnovna vremena). Prva nota pressusa je teza i treba ju pjevati akcentirano.

N.B. Nemoj zamijeniti Bistrophu, Tristrophu i Salicus sa Pressusom! (Vidi: Modus cantandi Alleluja Temp. Paschali).

Ako ispred neume stoji Bistrophu ili Tristrophu na visini prve note neume, ne izvidi se Pressus!

IX. Napomene o pjevanju neuma

1. Svaka nota neume, bez obzira na oblik, traje jednako dugo (••••• = ♩) ukoliko nije označena posebnim ritmičkim znakom.

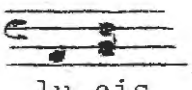
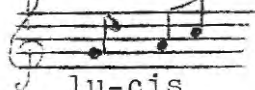

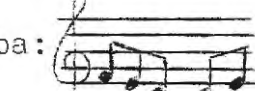
A-lleluia

A-lle-lu-ia

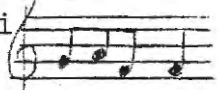
A-lle-lu-ia

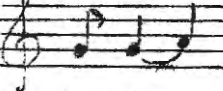
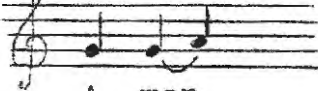
2. Ne smije se jedna neuma izvoditi brže, a druga sporije, niti brzo ili brže prelaziti s jedne neume na drugu. Na pr.:

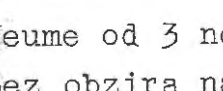
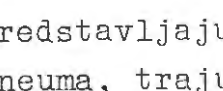
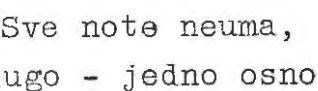
treba izvesti ovako: a ne ovako:

A- gnus ne: ne: treba:

3. Zadnja nota neume ispred novog sloga ne smije biti dulja :

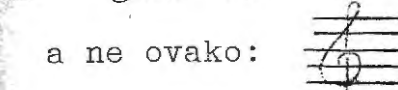
treba izvesti ovako: a ne ovako:

pa- cem treba izvesti ovako: a ne ovako:

A-men

4. Neume od 3 note ne predstavljaju triolu ! Sve note neuma, bez obzira na oblik neuma, traju jednako dugo - jedno osnovno vrijeme - ukoliko nisu označene posebnim ritamskim znacima.

treba izvesti ovako:

A- gnus De- i a ne ovako:

A- gnus De- i

D. Pomoćni znaci u koralu

I. Znak za odah:

Ako je potreban, u toku pjevanja, vrlo kratki odah (t.j. brzo uzimanje zraka), to se bilježi zarezom na četvrtoj crti

 Odah se tada izvodi na račun trajanja prijašnje note.

 Slijedeću notu treba točno, na vrijeme, započeti pjevati.

II. Stanke (Pausae ili Divisiones):

1. -Najmanja stanka, *Divisio minima* (= 7) bilježi se okomitom crticom na četvrtoj liniji. Može se, prema potrebi, izvesti kao odah, u trajanju jednog osnovnog vremena, dobe, ili u transkripciji u trajanju jedne osminske stanke (7), t.j. onoliko koliko traje jedna nota. Zadnja nota melodije, prije stanke, je obično punktirana (s točkom). Ova stanka dijeli koralnu glazbenu rečenicu na manje dijelove (Incisume). O tome vidi u poglavlju o ritmu.

2. Mala stanka, Divisio minor Bilježi se okomitom crticom preko dviju srednjih linija crtovlja Vrijedi kao dva osnovna vremena (t.j. onoliko koliko traju dvije note). Dijeli glazbenu rečenicu na veće dijelove, veće odlomke (t.zv. membrume). Gdje je označena ova stanka, trebe uzeti odah. Nota prije stanke je punktirana (s točkom).
3. Velika stanka, Divisio major Bilježi se okomitom crticom preko sve četiri linije crtovlja Vrijedi kao tri osnovna vremena, t.j. stanka traje toliko, koliko i tri note. Označuje završetak glazbene rečenice (t.zv. Perioduma). Nekoliko zadnjih nota prije ove stanke trebe izvesti ritardando i diminuendo t.j. postepeno usporavati i stišavati.
4. Završna stanka, Divisio finalis Bilježi se dvima okomitim crticama preko sve četiri linije crtovlja Vrijedi, kao i velika stanka, tri osnovna vremena. Označuje završetak melodije ili jednog većeg, odnosno važnijeg dijela melodije, iza kojeg slijedi promjena zbora (ili dijela zbora), ili označuje naizmjenično pjevanje zbora i soliste. Na pr. u Gloriji ili Credu. Kod kraćih glazbenih rečenica (na pr. u Gloriji) samo jedna nota prije ove stanke se lagano otegne (ako je na kraju Pes ili Clivis, malo se otegnu obje note neume i još jedna nota ispred). Tada je dovoljno izdržati ovu stanku u trajanju jednog ili najviše dva osnovna vremena. Najstariji rukopisi koralnih melodija nemaju oznake za stanke.

III. Zvijezdica (Asteriscus, Stellula):

Zvijezdica u toku teksta označuje :

1. Na početku prvog dijela skladbe označuje dokle treba predpjevač (intonator, cantor ili nekoliko pjevača) pjevati t.j. označuje početni dio skladbe, koji je određen za intonaciju. NB: Kod ponavljanja Introitusa (ispočetka do psalma), ne pjeva opet predpjevač, nego čitav zbor.
2. U sredini skladbe označava promjenu zbora (ili dijela zbora).
3. Na kraju (na pr. u Gradualu, Tractusu itd) označuje, da iza zvijezdice trebaju pjevati oba zbora zajedno !
4. U misama kod zadnjeg zaziva "Kyrie" ispred "eleison", zvijezdica upozorava, da završetak t.j. dio melodije iza zvijezdice, trebaju pjevati oba zbora, odnosno svi. Ako na kraju stoje dvije zvijezdice, tada jedan zbor pjeva dio do mjesta, koje je označeno jednom zvijezdicom, iza nje pjeva drugi zbor do

dvije zvijezdice, a iza toga pjevaju oba zbora zajedno do kraja skladbe. (Vidi Kyrie u koralnim misama).

5. Zvijezdica u psalmu dijeli svaki stih psalma na dva polustiha t.j. označuje srednju kadencu psalma. (Na pr.: Asperges me + Ps 50.)

IV. Prethodnica, Guida, Guidon, Custos .

To je znak na kraju svakog crtovlja, u obliku male virge. Upozorava na visinu prve note slijedećeg reda. Ako stoji u sredini crtovlja, tada upozorava na visinu slijedeće note, zbog promjene vrste ili položaja ključa. (Na pr.: Grad.: „Beatus vir“ prije riječi: Potens. Ili Grad.: „Gloriosus Deus“ prije riječi: Dexterā tua.).

V. Pomoćni ritamski znaci :

Za ritmički pravilno izvodjenje koral. melodija, u novijim izdanjima koralnih skladba, stavljeni su slijedeći znakovi:

1. Točka s desne strane note (Punctum punctatum, Mora (ultimae) vocis)

• označava, da tu notu treba dva puta duže pjevati, nego ostale note. Zato se zove „mora vocis“ (zatezanje glasa), jer traje dvostruko duže!

Napomena: U današnjoj, modernoj, glazbi točka s desne strane note (•; ♩ itd.) produžuje njeno trajanje za polovicu vrijednosti (♩ = ♩•; ♩ = ♩♩ itd.).

2. Vodoravna crtica iznad note (episema horizontalis —, —) ,

označuje, da trajanje te note (ili nota) treba malo produžiti. Ne smije se udvostručiti !

3. Okomita crtica ispod ili iznad note (episema verticalis ili episema rectum —) označava tezu (ritmičko uporište, „tešku“ dobu), t.j. početak binara ili ternara. Na pr.: •••••

4. Vodoravna i okomita crtica (episema duplex) — označuje kombinaciju 2. i 3.t.

U starijim izdanjima koralnih napjeva nema ovih pomoćnih ritamskih znakova. Zato citiram pravila za udvostručavanje vrijednosti (trajanje) pojedinih nota, koja je tiskao Mo A. Vidaković u „Uputama orguljašima“ br.3-1959. str.11.:

1. Udvostručuje se vrijednost svake note, koja stoji neposredno ispred koje god stanke. To se odnosi na notu, koja stoji sama ili predstavlja dio veće neume ili neumatske grupe.

2. Udvostručuje se i predzadnja nota ispred stanke, ako

predstavlja dio podatusa ili clivisa.

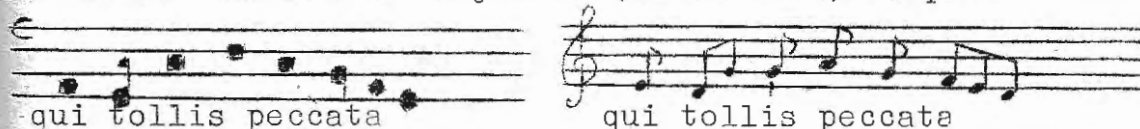
3. Udvostručuje se predzadnja nota i u slučaju, ako se ispod nje nalazi naglašeni slog.
4. Često se udvostručuje i virga, ako stoji sama t.j. ako nije dio climacusa."

Napominjem, da od pravila pod br.1 ima iznimaka, obzirom na najmanju stanku (divisio minima). Na pr.: "Asperges me" između riječi: "Domine, -hyssopo". Agnus Dei iz I. mise između riječi "Dei, -qui" itd.

E Upute za transkribiranje (prepisivanje) koral. napjeva:

A. U današnje notno pismo:

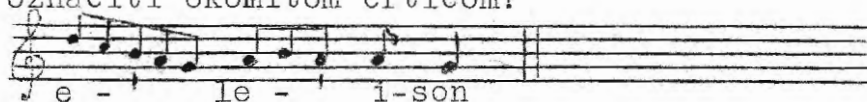
1. Svaka se koralna nota, bez obzira na oblik, označuje u normalnoj notaciji jednom osminom (♩).
2. Svaku koralnu notu, koja se pjeva na posebni slog, treba transkribirati osminom s barjačićem (zastavicom). Na pr.:

3. Neume od 2 ili 3 note treba pisati kao cjelinu od 2 odnosno 3 osmine, povezane rebrom : =
4. Za neume, koje sadrže više od 3 note, postoje dvije vrste transkripcije u današnju notaciju:

a) Neumatska transkripcija, prema kojoj se neuma, kao cjelina prepisuje t.j. sve note neume se povezuju u cjelinu rebrom. Teze treba označiti okomitom crticom!

Kyrie I.

b) Ritmička transkripcija, prema kojoj se neuma prepisuje u odijeljenim skupinama po 2 ili po 3 note zajedno, prema tome kako slijede binari i ternari (po pravilima ritmičke razdiobe). Cjelinu neume treba označiti legato lukom !

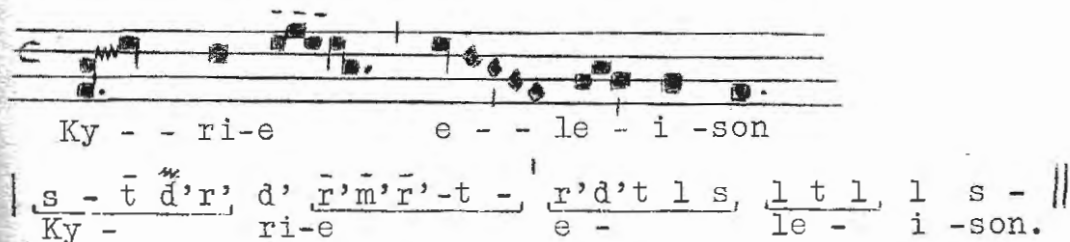
Kyrie I.

B. U slovčano notno pismo:

1. Svaka koralna nota se označuje jednim slovom, kao simbolom solmizacijskog sloga t.j. početnim slovom dotičnog solmizac. sloga. Na pr.: m l r m f s = mi la re mi fa so itd.
2. Cjelina neume se označuje uglatom zagradom ispod slova.
r f m l s m f itd.
3. Točka pokraj note (t.j. dvostruko produženje) se označuje crticom iza slova (r- ili f- itd.)

4. Ritmički znaci i ostali pomoćni znaci ostaju isti kao i u koralnoj notaciji. Na pr.:

DODATAK: Jednostavan način određivanja visine(imena)koral. nota uz pomoć današnjeg notnog sistema, direktno iz koralnog notnog pisma :

1. Ovaj pomoćni način direktnog čitanja koralnih nota iz tiskanih zbirki koral. melodija (Liber usualis, Kyriale itd.) može poslužiti organistima ili zborovodjama kao olakšica u radu.
 2. Sve koralne melodije zapisane su, u originalnom koralnom notnom pismu, u C-tonalitetu !
 3. Prema ovom jednostavnom načinu, zamislimo umjesto 4 linije, da postoji 5 linija u notnom crtovlju.
 4. Umjesto Ce ili Fa ključa zamislimo, da stoji Ge ključ (violinski)
 5. Odredimo ime note, koja se nalazi u visini koralnog Ce ključa, ali u zamišljenom Ge ključu! Ime note je ujedno i ime tonaliteta u kojemu čitamo note.
 6. Kod Fa ključa na 3. crti, zamislimo da stoji 1b iza ključa.
 7. Kod Fa ključa na 4. crti zamislimo da stoji basov ključ bass clef , ali bez predznaka! Fa ključ na 4. crti stoji vrlo rijetko!
- Na pr.:

	De-tonalitet
	Be-tonalitet
	Ge-tonalitet
	Ef-tonalitet
	Ce-tonalitet u basovom ključu

MODALITETI ILI TONALITETI U KORALU
(MODUSI ILI TONUSI - NAČINI)

U modernoj, tonalnoj glazbi postoje pretežno samo dva tonaliteta: dur i mol, a u koralu je sve blago napjeva satkano u osam glavnih tonaliteta (modusa ili tonusa). Svaki modus (način) ima svoj broj, odnosno ime. Na početku svake tiskane koralne skladbe označen je broj modusa.

- I. Dorski ili Re autentični modus
- II. Hypodorski ili Re plagalni
- III. Frigijski ili Mi autentični
- IV. Hypofrigijski ili Mi plagalni
- V. Lidijski ili Fa autentični
- VI. Hypolidijski ili Fa plagalni
- VII. Miksolidijski ili So autentični
- VIII. Hypomiksolidijski ili So plagalni

Osim ovih osam glavnih modusa, postoji još šest sporednijih modusa, koji ne ulaze direktno u sistem koralnih načina. To su

- IX. Eolski ili La autentični
- X. Hypoeolski ili La plagalni
- XI. Jonski ili Do autentični
- XII. Hypojonski ili Do plagalni
- XIII. Hypereolski ili Ti autentični
- XIV. Hyperfrigijski ili Ti plagalni

To su t.zv. "modi affines ili affinales" (srodni), koji su u koralu transponirani za kvintu niže, te tako ulaze samo indirektno u okvir osam glavnih modusa: Eolski (IX.) i Hypoeolski (X.) kao Dorski (I.) sa sniženom sekstom, odnosno kao Hypodorski (II.). Jonski (XI.) i Hypojonski (XII.) kao Lidijski (V.) i Hypolidijski (VI.), a Hypereolski (XIII.) i Hyperfrigijski (XIV.) kao Frigijski (III.) i Hypofrigijski (IV.)

Na pr.: Ljestvica eolskog načina: l, t, d r m f s l

Transponirana : r m f s l tu d r (tu=sniženi ton ti)

Ljestv. hypereolskog n.: t, d r m f s l t

Transponirana : m f s l tu d' r' m'

Ljestvica jonskog načina: d r m f s l t d'

Transponirana : f s l tu d r m f

Primjeri transponiranih koralnih skladbi:

Eolski transponiran u I. modus: Communio: Passer invenit

" " " III. " Himan: Vexilla Regis
: Comm.: Beatus servus

Hypoeolski transponiran u IV.: Ant.: Gratia Dei

Jonski transponiran u V.: Alleluja: Assumpta est

Hypojonski transponiran u VI.: Offert.: In virtute tua

Hyperfrigijski transponiran u IV.: Comm.: Tollite hostias

" " " III.: Off.: Eripe me itd.

Koralni modusi razvili su se iz četiri stara grčka modusa: 1. Protus na tonu Re(de) 2. Deuterus na tonu Mi(e) 3. Tritus na tonu Fa(ef) 4. Tetrardus na tonu So(ge). Neki teoretičari zato nazivaju koralne moduse:

I. Protus autentični	V. Tritus autentični
II. Protus plagalni	VI. Tritus plagalni
III. Deuterus autentični	VII. Tetrardus autentični
IV. Deuterus plagalni	VIII. Tetrardus plagalni

Imena koralnih modusa ili tonusa (zovu se i starocrkveni tonaliteti) nastala su prema imenima grčkih, odnosno maloazijskih plemena (Dorani, Jonjani, Eoljani itd).

Neparni modusi (I., III., V., VII. - i IX., XI., XIII.) su autentični (izvorni), a parni (II., IV., VI., VIII. - i X., XII., XIV.) su plagalni (izvedeni).

Modusi se prepoznaju po određenim karakteristikama, koje svakom pojedinom tonalitetu daju poseban ugodjaj, poseban slušni dojam. Te bitne, različite karakteristike su:

1. Tonika ili nota finalis
2. Tenor ili dominanta
3. Različiti položaj polustepena u nizu ljestvičnih tonova, iz čega rezultira 4.
4. Karakteristični interval na tonici
5. Prema benediktinskoj Solesmeskoj (Solem) školi, važna je i terca iznad tonike i sekunda ispod tonike.

1. Tonika (osnovni ton) ili nota finalis (završni ton-tonus finalis) Samo četiri tona čine tonike osam glavnih koralnih modusa: Re Mi Fa So. Prva dva modusa (I. i II.) imaju ton Re(de) kao toniku, III. i IV. modus imaju ton Mi(e) kao toniku, V. i VI. imaju notu finalis Fa(ef), a VII. i VIII. modus imaju ton So(ge) kao toniku ili notu finalis.

Autentični i njegov plagalni modus imaju istu notu finalis!

Tonike pojedinih modusa:

I. i II. = Re (de)	V. i VI. = Fa(ef)
III. i IV. = Mi(e)	VII. i VIII. = So (ge)

Ad 2. Tenor, dominanta (tonus repercussionis). To je ton određene visine, koji se u melodiji najčešće ponavlja ili oko kojeg melodija oscilira ili na kojem se često recitira tekst (naročito u psalmodiji). Na njemu je češće i ritmičko uporište (ictus). Autentični modusi imaju tenor položen kvintu (5 tonova) iznad tonike, osim III. modusa, kod kojeg je tenor ton Do (Ti prelazi u Do). Plagalni modusi imaju tenor smješten tri tona (tercu) iznad tonike, osim IV. modusa, kod kojeg je tenor ton La (So prelazi u La) i VIII. modusa, kod kojeg je tenor ton Do (Ti prelazi u Do).

Tenori pojedinih modusa:

I., IV., VI. = La (a)
 II. = Fa (ef)
 III., V., VIII. = Do (ce)
 VII. = Re (de)

Dakle: dominante plagalnih modusa leže 3 stupnja niže od dominantu autentičnih modusa, osim 8. modusa.

Ad 3. Položaj polustepena u ljestvicama pojedinih modusa:

Svaka ljestvica se može podijeliti na dva tetrakorda (dva niza po 4 tona). Polustepeni su različito smješteni u tetrakordima pojedinih modusa:

1. 2. 3. 4. - 5. 6. 7. 8.

I.: r m f s - l t d' r' = 1 1/2 1 (1) 1 1/2 1
 II.: l, t, d r - m f s l = 1 1/2 1 (1) 1/2 1 1
 III.: m f s l - t d' r' m = 1/2 1 1 (1) 1/2 1 1
 IV.: t, d r m - f s l t = 1/2 1 1 (1/2) 1 1 1
 V.: f s l t - d r' m f' = 1 1 1 (1/2) 1 1 1/2
 VI.: d r m f - s l t d' = 1 1 1/2 (1) 1 1 1/2
 VII.: s l t d' - r' m' f' s' = 1 1 1/2 (1) 1 1/2 1
 VIII.: r m f s - l t d' r' = 1 1/2 1 (1) 1 1/2 1

Ad 4. Karakteristični interval na tonici (noti finalis):

Prema kvaliteti ovih intervala, uz ostale oznake, možemo prepoznati moduse određenih napjeva. Svaki autentični modus ima svoj karakteristični interval na noti finalis:

I. modus ima veliku sekstu (dorska seksta)
 III. " " malu sekundu (frigijska sekunda)
 V. " " povećanu kvartu (tritonus!) (Lidijska kvarta)
 VII. " " malu septimu (miksolidijska septima).

Ad 5. Terca iznad i sekunda ispod note finalis:

Terca iznad tonike može biti mala ili valika. Kod male terce je važno, da li se sastoji prvo od velike sekunde (cijeli stepen), pa male sekunde (pola stepena) ili prvo od male sek. pa velike (t.j.: $1+\frac{1}{2}$ ili $\frac{1}{2}+1$), što ovisi o smještaju polustepena u ljestvici pojedinih modusa.

Terca iznad tonike:I. i II.: mala ($1+\frac{1}{2}$): r-fIII. i IV.: mala ($\frac{1}{2}+1$): m-sV. i VI.: velika ($1+1$): f-lVII. i VIII.: velika ($1+1$): s-tSekunda ispod tonike:

velika : r-d

velika : m-r

mala : f-m

velika : s-f

Plagalni (izvedeni), parni modusi nastali su iz autentičnih (neparnih), tako da se gornji tetrakord (gornja 4 tona ljestvice) ljestvice autentičnih modusa spustio za oktavu tj. 8 tonova niže. Prema tome svaka plagalna ljestvica ide za kvartu ispod note finalis i za kvintu iznad note finalis.

Na pr.: Dorska lj. (autentična):Hypodorska lj. (plagalna):

II. tetra-	8. r'	(de')
kord	7. d'	(ce')
	6. t	(ha)
	5. l	(a)
I. tetra-	4. s	(ge)
kord	3. f	(ef)
	2. m	(e)
	1. r	(de)

l	(a)
s	(ge)
f	(ef)
m	(e)
r	(de)
d	(ce)
t	(ha)
l	(a)

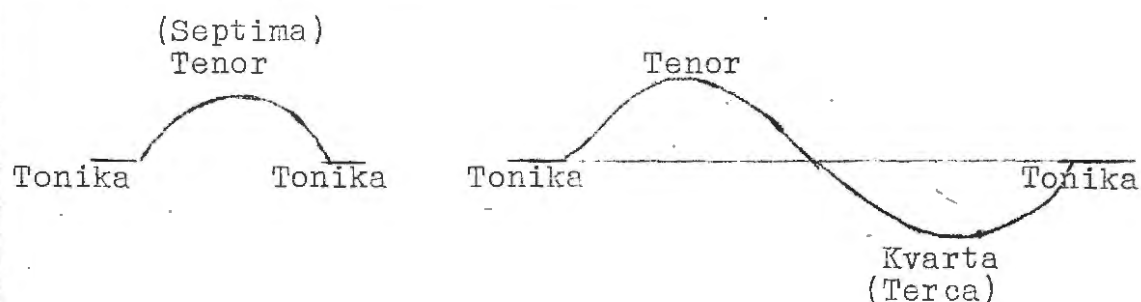
Slijedeći modulatori prikazuju ljestvice autentičnih i plagalnih koralnih modusa :

r'		m'		f'		s'
d'	I.	r'	III.	m'	V.	f'
t		d'		r'		m'
l		t		d'		r'
s		l		t		d'
f		s		l		t
m		f		s		l
r		m		f		s
d		r		m		f
t	II.	d	IV.	r	VI.	m
l		t		d		r

Prema tome je svaki plagalni modus zapravo podvrsta odgovarajućeg autentičnog modusa. Zato se plagalni modusi i nazivaju tako, da se ispred imena autentičnog modusa stavi riječ "hypo" (= ispod). Na pr.: VII. modus (autentični) = miksolidijski, a VIII. modus (plagalni) = hypomiksolidijski. Plagalni modusi se

razlikuju od autentičnih prema tenoru (vidi tabelu) i prema kretanju melodije. Melodija se kreće kod autentičnih modusa od tonike prema tenoru, ponekad sve do septime, i vraća se opet prema tonici. Kod plagalnih modusa melodija se kreće prema gore do tenora, ali se često spušta ispod tonike sve do kvarte (4 tona ispod note finalis).

Grafički prikaz kretanja melodije:

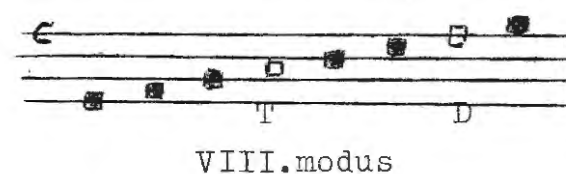
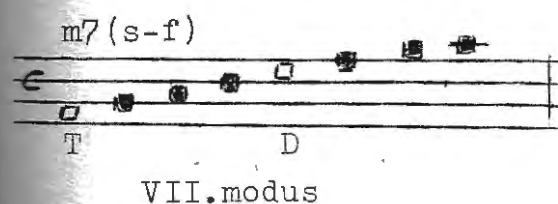
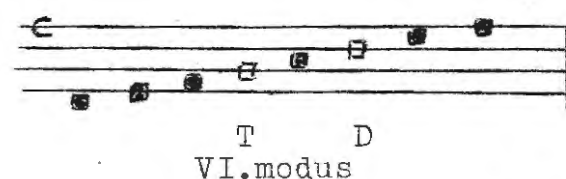
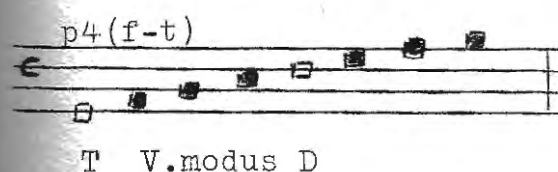
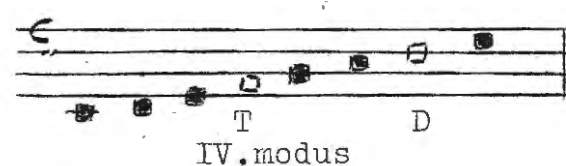
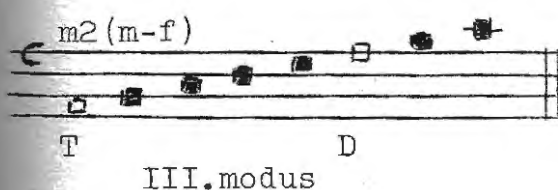
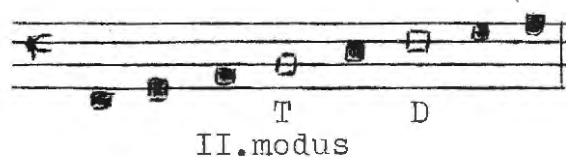
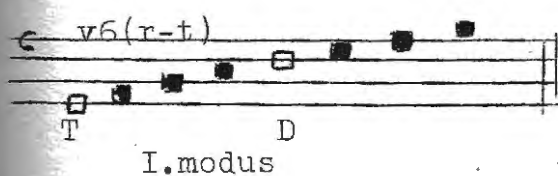
Kretanje melodije kod autentičnih načina

Kretanje melodije kod plagalnih načina

Karakteristični primjeri za kretanje melodije kod autentičnih i plagalnih modusa: Za autentični: Offert. Sicut in holocausto (V. modus), a za plagalni: Offert. Domine in auxilium. (VI. m.).

Ljestvice pojedinih modusa:

T=tonika D=dominanta

TABELARNI PREGLED MODUSA

Broj	Ime	Opseg ljestvice	Nota finalis	Dominanta (tenor)	Karakt. interval na n.f.	Posebna obilježja
I.	Dorski	r-r' (de-de)	re(de)	le(a)	v 6	m3 nad ton. v2 ispod t.
II.	Hypodorski	l,-l(a'-a)	RE(de)	fa(ef)		
III.	Frigijski	m-m' (e-e')	mi(e)	do(ce)	m 2	m3 iznad t. v2 ispod t.
IV.	Hypo- frigijski	t,-t(ha-ha)	mi(e)	la(a)		
V.	Lidijski	f-f' (ef-ef)	fa(ef)	do(ce)	pov. 4	v3 iznad t. m2 ispod t.
VI.	Hypo- lidijski	d-d' (ce-ce)	fa(ef)	la(a)		
VII.	Mikso- lidijski	s-s' (ge-ge)	so(ge)	re(de)	m 7	v3 iznad t. v2 ispod t.
VIII.	Hypo- mikso- lidijski	r-r' (de-de)	so(ge)	do(ce)		

NB : Eolska ljestvica ima m3, m6 i m7 !

R I T A M U K O R A L U

Grčki filozof Platon definirao je ritam riječima:

"Ritam je poredak (red) u gibanju" (grč.: reo=tečem, valovito se gibam). Ritam u glazbi je, prema tome, red u gibanju, niza-
nju tonova, glasova. Tonovi mogu biti razne visine, trajanja,
boje (tembra) i jačine. Ritam unaša u ova svojstva živih tono-
va odredjenju pravilnost, smišljenost, zakonitost, red, pove-
zuje ih u skladnu cjelinu. Zato ritam intenzivno djeluje na
duše izvodjača glazbenih djela i slušatelja.

Rimski koral pripada glazbi t.zv. slobodnog ritma.
To znači, da nije skladan prema odredjenim jednoličnim, je-
dnakim ritmičkim obrascima, koji se ponavljaju u točno odre-
djenim vremenskim razmacima (kao u tektovima današnje glazbe
t.zv. menzuriranom ritmu), već se potpuno slobodno nižu i
izmjenjuju skopine dvodobnih i trodobnih ritmičkih jedinica
(t.zv. binari i ternari), prema strukturi i deklamaciji li-
turgijskih tekstova, koji uvjetuju i kretanje koralnih melo-
dija. (NB: Pazi! Slobodan ritam ne znači samovoljan! Postoje
točno odredjena pravila za "slobodno" nizanje t.zv. binara
i ternara).

Menzurirani ritam:
(jednolikost ritma,
sami "binari" ili
sami "ternari")

Slobodni ritam:
slobodno nizanje
binara i ternara)
2=binar
3=terner

Najmanje ritmičke jedinice zovu se: "binar" i
"ternar". Binar je sastavljen od 2 koralne dobe ili 2 t.zv.
osnovna vremena", a ternar od tri koralne dobe ili tri
osnovna vremena".

••• = ♪ = binar •••• = ♪♪ = ternar

Osnovno vrijeme ili koralna doba je nepromjenljivo
točno određeno trajanje (tj. brzina izvodjenja pjevanja)
bilo kojeg od osnovnih notnih oblika koralne notacije. Osnov-
no je zato, jer je nedjeljivo na kraća trajanja tj. na note
kraćeg trajanja. Već je spomenuto, da se to osnovno vrijeme,
odnosno svi osnovni koralni notni oblici (• ♪ ♪♪) pišu u

današnjem notnom pismu osminom () , što znači, da svi traju jednako dugo. Niže vrijednosti tj. note kraćeg trajanja () u koralu ne postoje ! U današnjoj, pa i u staroj klasičnoj glazbi (osim u koralu) može se to osnovno vrijeme, doba, dijeliti na kraća trajanja, što se bilježi i notama kraćeg trajanja. (Na pr.: Ako je osnovno vrijeme, doba, četvrtina ona sadrži dva kraća trajanja, dvije osmine () , a svaka osmina dvije šesnaestine () itd.)

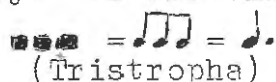
Prema tome, najmanja, najkraća glazbena vremenska jedinica rimskog korala je osnovno vrijeme ili koralna doba, koja predstavlja točno određenu brzinu izvodjenja pojedine koral. melodije.

Osnovno vrijeme se može podvostručiti. Tada su dva osnovna vremena stopljena u jedno trajanje, u jednu cjelinu, koja je dva puta dulja od trajanja jednog osnovnog vremena.

Na pr.:

Osnovno vrijeme se može i potrostručiti tj. stopiti u cjelinu, koja traje tri osnovna vremena. Na pr.:

Brzina izvodjenja osnovnog vremena ovisi o sadržaju teksta, o stilu i karakteru napjeva i o ulozi u liturgiji. Raspon brzine prema Mälzelovom metronomu je 116-168 (u transkripciji = 116-168). Silabske skladbe (na svaki slog pretežno samo jedna nota) pjevaju se umjerenijim tempom, da bi se svaki slog riječi mogao jasno izgovoriti, a melismatske skladbe (na svaki slog pretežno grupa neuma) pjevaju se brže, okretnije. Što je melodija bogatija, to je i tempo brži. U obzir treba uzeti i broj pjevača i prostor crkve. Što je veći broj pjevača, tempo je lakši. Takodjer, što je prostranija crkva tempo je lakši. -Prije pojedinih završetaka melodije ili važnijih dijelova napjeva treba postepeno smanjiti i brzinu i jačinu tj. pjevati "ritardando" i "decrescendo".

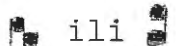
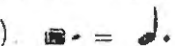
Na pr.: Prema Solesmeskoj školi u Misi "De angelis" (VIII!) Kyrie, Sanctus i Agnus pjevaju se brzinom 138 (MM), a Gloria brzinom od 144 otkucaja u minuti (prema MM). Općenito se Himni pjevaju brzinom 132-160, Offertoria oko 144, gradualia i Comm. 152-160 itd. To znači, da koralne melodije

treba pjevati gipko !

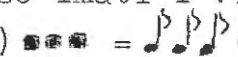
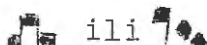
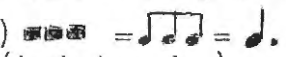
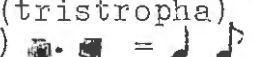
Osnovno, elementarno vrijeme je zapravo jedna izolirana jedinica, koja je odijeljena iz toka žive umjetničke izvedbe korala, u svrhu teoretskog proučavanja. Kad bi se osnovno vrijeme izvodilo matematički točno tako, da sve koralne note zaista precizno jednako traju, to bi značilo, da želimo mehanizirati koral, ukalupiti ga u zakone bez religioznog osjećaja, bez života i bez umjetničkog doživljaja. Da se to ne bi dogodilo, pojedine note se uklapaju u cjelinu ritma koralne melodije, koja ima svoja pravila umjetničkog izvođenja. Na pr.: Ispred većih stanki treba brzinu pjevanja nekoliko zadnjih nota postepeno smanjiti (ritardando) i postepeno stišati (diminuendo). Zadnju notu treba dvostruko dulje pjevati (mora vocis, punctum punctatum). Note označene vodoravnom crticom (episema horisontalis) treba malo produžiti itd. To znači, da osnovno vrijeme uklopljeno u živi tok melodije treba prilagoditi umjetničkim zakonima izvođenja, koji diktiraju neznatno mijenjanje koralnih doba i u brzini (t.j. vremenu trajanja) i u jačini (snazi, glasnoći) i u izražaju. Osnovno vrijeme, prema tome, u živoj, stvarnoj izvedbi korala, prestaje biti osnovni teoretski pojam, već se uklapa u stvarni ritam umjetničkog izvođenja korala. Zato se osnovno vrijeme u živoj, stvarnoj izvedbi korala, u pjevanju, zove stvarno vrijeme. (Neki ga auctori nazivaju i "jednostavno" vrijeme).

Zajednica ili cjelina od dva ili tri stvarna vremena zove se sastavljeno vrijeme. Već je spomenuto, da se zajednica od dva stvarna vremena (dvije žive dobe) zove binar, a zajednica od tri stvarna vremena (tri žive dobe), da se zove ternar.

Grupa od više stvarnih vremena dijeli se na binare ili na ternare (t.zv. ritmičke stope). Binar može imati dva oblika:

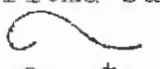
- 1) (ili u neumama: itd.)
- 2) .

Ternar može imati i više oblika:

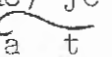
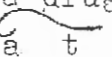
- 1) (ili u neumama: ili itd.)
- 2) .
(tristropa)
- 3) .

Svako sastavljeno vrijeme vrijedi, traje onoliko, koliko stvarnih vremena sadrži u sebi. Na svakoj prvoj noti sastavljenog vremena nalazi se "ictus" (ritmičko uporište, teška doba, teza).

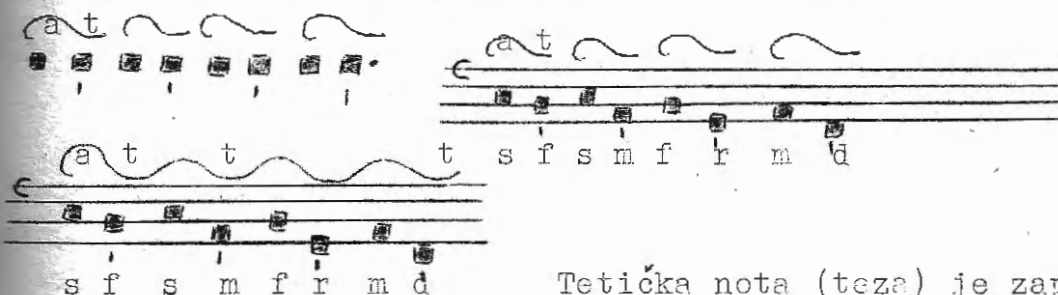
Za najmanju ritmičku jedinicu, za t.zv. osnovni ritam (ili izolirani ritam) potrebna su barem dva člana, dva stvarna vremena: jedan kao početni dio ritma, zamah ili arza (laka doba), a drugi kao završni dio ritma, smirenje ili teza (teška doba). Arza se označuje ovakvim pokretom ruke: , a teza ovakvim pokretom: .

Ova dva dijela osnovnog ritma su nedjeljiva! To su samo dvije faze jedne cjeline: Jedno bez drugoga ne može postojati.

(a=arza, t=teza)

U označavanju arze i teze desna ruka se kreće od lijeva na desno. U binaru osnovnog ritma prvo stvarno vrijeme (ili jednostavno) je arza, zamah, a drugo stvarno vrijeme je teza, smirenje: U ternaru osnovnog ritma prvo stvarno vrijeme (ili jednostavno vrijeme) je arza, a drugo i treće zajedno čine tezu, smirenje: ili itd.

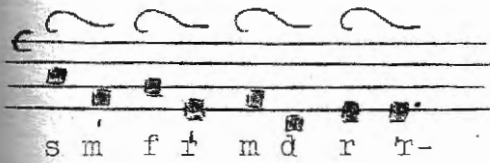
Samo jedan, izolirani osnovni ritam (binar ili ternar) ne daje potpuni osjećaj ritma, jer je sam. Ritmičko gibanje osjećamo tek u nizu osnovnih ritmova:

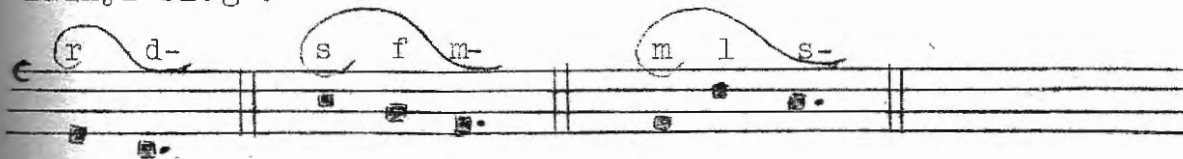
Tetička nota (teza) je zapravo završni dio svakog pojedinačnog osnovnog ritma (binara ili ternara), a to znači, da se mora dobro izdržati (ne akcentirati!). Obilježuje se okomitom crticom (episema verticalis ili episema rectum), koja označuje ritmički ictus.

I C T U S je ritmičko uporište ili oslonac glasa (teška doba). Često se ictus krivo shvaća (pa i izvodi) u smislu naglaske, akcenta (intenziteta, jačine glasa). Da bi se pravilno istakao ictus t.j. teška doba, dovoljno je notu ispred i notu iza ictusa otpjevati lako (ne polagano, nego obratno od teškog!). To znači, note s ictusom dobro izdržati i malo se na njih glasom osloniti (ali bez akcen-

tiranja), a preko ostalih nota treba lako preći. Na pr.:

Dakle, ictus nije melodijski akcenat (viši ton), niti akcenat intenziteta (jačine, snage), već je oznaka ritmičkog toka melodije. On označuje točku vremena, u kojoj se, iza prethodne napetosti, ritmičko gibanje smiruje, ili da malo zastane ili da opet nastupi novi ritmički impuls, koji je spojen s prethodnim. Prema tome, ictus povezuje sve elemente ritma. Slaže se sa zadnjim slogom rečenice, ali nije istovjetan s akcentom riječi, jer se u latinskom jeziku akcenat nikad ne nalazi na zadnjem slogu riječi. Ictus pada uvijek na tezu, a tonički naglasak, akcenat riječi, više na arzu. U silabskim napjevima se ictus češće slaže s toničkim akcentom daktiličnih riječi (riječi od tri sloga). Na pr.: U dvosložnim latinskim riječima akcenat je uvijek na prvom slogu. Ako je takva riječ na kraju rečenice, ictus pada na zadnji slog :

De-us	Ký-ri- e	aetér-num
me- us	Dó- mi-nus	Ma-ri- a
san-ctus	glóri- a	surre-xit

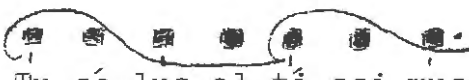
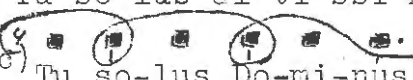
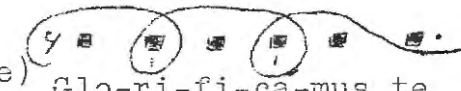
Akcenat riječi ili naglasak je tonsko pojačanje (zato tonički akcenat), a ne zavlacenje, produljenje trajanja sloga. Tonički akcenat dolazi češće na arzu, a ictus dolazi uvijek na tezu. Kako ictus označuje onu notu, koja teži k smirivanju glasa, ne smije se nikako naglasiti, nego samo dobro izdržati. Prema tome "nota s ictusom služi kao sigurno uporište glasa u razvijanju slobodnog ritmičkog gibanja" /A. Videković/ "A pretjerano isticanje gramatičkih naglasaka, također predstavlja stalnu opasnost za prirodni razvoj umjetničke izvedbe. Jer kao što se svaki jezik ravna po svojim unutrašnjim gramatičkim i stilističkim zakonima, tako se i svaka glazbena kompozicija razvije po svojim odredjenim estetskim pravilima. Zato kad se ta dva raznorodna elementa stoje u jednu jedinstvenu cjelinu, potrebno je sačuvati sve vlastitosti i jednoga i drugoga, (NB: t.j. i ictusa i naglasaka riječi, odnosno sačuvati i ritam melodije i ritam riječi),

ali u toj mjeri, da one ne potisnu ili možda čak potpuno unište temeljna svojstva jednog ili drugog. Srednji, umjereni put je i u ovom slučaju najbolji. Kada bogati melodijski razvoj dopušta, treba pružiti da se razvijaju i sve zvučne kvalitete riječi i njihovih glavnih i sporednih naglasaka, a kada napjev podcrtava mirni, suzdržani ili skrušeni sadržaj, onda se i u izgovaranju riječi traži tome prilagodjena suzdržljivost."

/A. Vidaković : Osnovni pojmovi o gregorijanskom koralu".

Tiskano u "Uputama crkv. orguljašima br. 3 str. 18.)

Primjeri raznih mogućih kombinacija ictusa i akcenta u koralnim melodijama :

- a) Qui dí-xit e- i
- b) Tu só-lus al-tí-ssi-mus
- c) Tu so-lus Do-mi-nus
- d) Glo-ri-fi-ca-mus te
- e) Glo-ri-fi-ca-mus te
- f) mi-se-re-re no-bis
- g) A-ve Ma-rí-a
- h) A-ve Ma-rí-a
- i) O-ra pro no-bis
- j) O-ra pro no-bis
- k) An-ge-lus Dó-mi-ni
- l) An-ge-lus Dó-mi-ni
- m) Su-sci-pe de-pre-ca-ti-o-nem no-stram
- n) Ju-sti-fi-ca-ti-o-ni-bus
- o) Ju-sti-fi-ca-ti-ó-ni-bus
- p) Ju-sti-fi-ca-ti-ó-ni-bus
- r) Ju-sti-fi-ca-ti-o-ni-bus
- s) Ju-sti-fi-ca-ti-o-ni-bus

U liturgijskim knjigama je glavni akcenat riječi označen, a sporedni, sekundarni akcenti jedne dulje višesložne riječi se određuju prema položaju glavnog akcenta tako, da se na svaki drugi slog, počam od glavnog akcenta unazad, stave sporedni akcenti. Na pr.: (// = glavni akcenat, / = sporedni akcenti)

Justificatióne, Bénedictiόne, Glorificamus, Misericórdia.

Ako iza jedne trosložne riječi (daktilične) slijedi jedna jednosložna riječ ili nenaglašeni slog slijedeće riječi, tada zadnji slog trosložne riječi dobiva sporedni akcenat :

Dominus est, Genui te, Eripiat a morte, Animas pauperum
tuorum, in medio flammarum. Et in saecula saeculorum.

Pazi ! Dva susjedna sloga riječi, koji slijede neposredno jedan iza drugog, ne mogu biti akcentirana !

Ne : María nego : María

Ne : éripiat nego : erípiat

Ne : Dominus Deus nego : Dominus Deus

Da bismo mogli koralnu melodiju pravilno razdijeliti na osnovne ritmičke jedinice, binare i ternare, potrebno je znati, koje note imaju na sebi ictus (teška doba)

Pravila za smještaj ictusa :

1. Prva note bilo koje neume (tj. povezane grupe nota) ima na sebi ictus:

Iznimke: Pressus Salicus i Oriscus

Pazi! Nikada ne slijedi ictus neposredno iza ictusa! (• •)

2. Sve duge note, t.j. one, koje su po svom karakteru ili položaju duge, imaju na sebi ictus (punctum punctatum ili mora vocis, pressus, oriscus):

3. Neumu od četiri ili više nota treba ritmički razdijeliti tako, da se dobiju binari i ternari. U obzir treba uzeti tok melodije i ritmičko gibanje. Prednost imaju karakteristične note za dotični modus. Virge su česće nosioci ritmi-

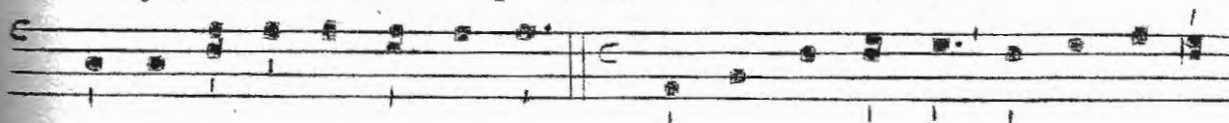
ekog uporišta, nego koje druge note.

4. Jedna sama nota između dvije neume :

pridodaje se prijašnjoj neumi. Ako ta prijašnja neuma ima tri note, onda zadnja nota te neume prima ictus i nastaju dva binara :

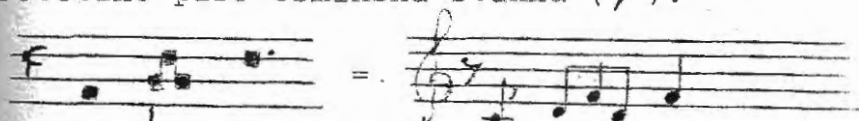

5. Dvije odijeljene note između dvije neume (ili na početku melodije) čine binar. Prva nota ima na sebi ictus. Također i tri odijeljene note između dvije neume (ili na početku melodije) čine ternar i prva ima na sebi ictus.

Be-ne-di-ci-te Do-mi-num. Te-tit An-ge-lus ju-xta a-ram

6. Jedan punctum quadratum ispred neume, na početku melodije ili na početku veće melodijske fraze, koji se pjeva na prvi slog riječi, jeste arzička nota (arza) i zove se nota protetica, jer se nalazi ispred teze (tetičke note) tj. ispred neume, koja počinje ictusom. U transkripciji se ispred note protetike piše osminska stanka (7).

Se pul - to

Se pul - to

7. Nota ispred quilisme (w) ima na sebi ictus i treba ju malo produžiti (—). Quilisma se izvodi lako (obratno od teškog!). U transkripciji se nota ispred quilisme treba označiti s episemom duplex (horizontalnom i vertikalnom crticom)

Ictusi, koji su označeni u tiskanim zbirkama koralnih melodija okomitom crticom, ne znače, da su važniji ili

jači od drugih. Obilježeni su samo zbog jasnije podjele na binare i ternare. Međutim, postoje u toku melodije i važniji ictusi (koji nisu posebno obilježeni), koje treba posebno istaknuti. Oni označuju glavnu tezu pojedinog dijela melodije, a ovise o melodijskoj liniji i o važnosti teksta.

Napomena o orguljskoj pratnji i harmonizaciji koralja: Promjena akorda treba uslijediti samo na ictusima. Novi akord ne mora nastupiti niti na svaki ictus. Sto je bogatija melodija, neka bude rjedja promjena akorda).

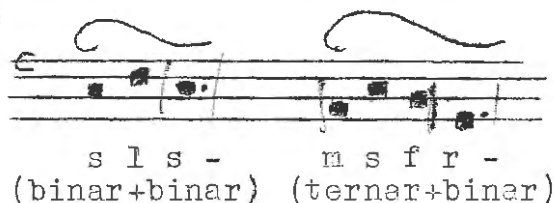
Osnovni, elementarni ritam se sastoji od arze i teze. To je izolirana, mrtva jedinica ritma. Izvadjena iz živog toka ritma, izolirana od melodije i teksta, u svrhu teoretskog proučavanja, da bismo ju lakše i bolje razumjeli. Zato proučavamo prvo izolirani ritam tj. osnovni ritam. Ako tu osnovnu ritmičku jedinicu uključimo u niz ritmova, tada taj osnovni ritam, podvrgnut dinamičkim zakonima umjetničkog izvođenja korala, postaje jednostavni ritam. (Usporedi : osnovno vrijeme (izolirano) - stvarno vrijeme (živo) , osnovni ritam (izoliran) - jednostavni ritam (živi).).

Prva tetička nota (teza) je u jednostavnom ritmu u isto vrijeme i točka smirenja i zamah (arza) za slijedeću ritmičku jedinicu. Na pr.:

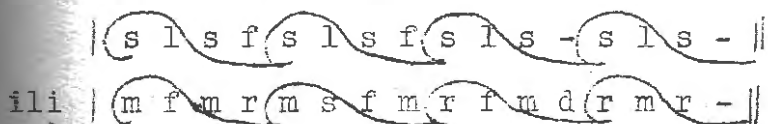
Svaki jednostavni ritam sadrži dva ili tri stvarna vremena. Već je istaknuto, da ta dva ili tri stvarna vremena udružena čine sastavljeno vrijeme tj. binar ili ternar. Ne samo, da pojedino stvarno vrijeme ima karakter arze ili teze, već, što je puno važnije, i cjeline sastavljenog vremena, binari ili ternari, u sklopu ritmičkog gibanja, poprimaju karakter arze ili teze. To znači, da je čitav binar ili ternar jedna arza ili teza t.j. da ima karakter zamaha ili smirenja.

Na pr.:

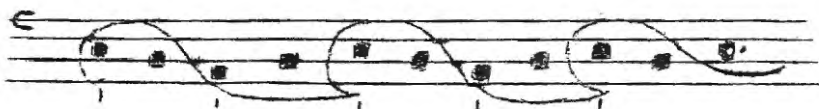

Ako je ritam sastavljen od više arza i više teza tj. od nekoliko jednostavnih ritmova, povezanih u jednu zajednicu, zove se sastavljeni ritam. Dakle u sastavljenom ritmu arze i teze su skupine nota, a ne pojedine note, kao kod jednostavnog ritma. Kao što sastavljeno vrijeme nastaje od više jednostavnih vremena, tako i sastavljeni ritam nastaje sastavljanjem više jednostavnih ritmova.

Na pr.: niz binara :

Uzlazni dio melodije je u pravilu arza, a silazni teza !

Ec-ce no-men Do-mi-ni, Em-ma-nu-el

Niz ternara:

(m s f m r m f l s f m f)

Na početku ovog poglavlja o ritmu je

već spomenuto, da binari i ternari

Chri-stus re-gnat slijede slobodno u t.zv. slobodnom ritmu, onakvim redosljedom kako to sugerira tekst i intervali melodije, a prema zamisli skladatelja : Na pr.: IV. Ms. Sanctus:

(s d' l s m f s s - ' s t d' r' d' t l s -
San - - - ctus, San - - ctus -

U slijedećim melodijama sastavljenim od istih tonova , prikazane su različite mogućnosti formiranja binara i ternara, odnosno arze i teze

a) (m s f m r m m -		ili		itd.
b) (m s f m r m m -		ili		itd.
c) (o m s f m r m m -		ili		itd.
d) (o m s f m r m m -		ili		itd.

Već je istaknuto, da ne može stajati ictus na dvije susjedne note, neposredno jedan iza drugoga :

~~m~~ s f = ~~m~~ s f =

U c) i d) primjeru, napočetku, ictus pada na zamišljenu stanku (označenu ništicom) prije note "m", koja predstavlja arzičku "notu proteticu" : o m s f = itd. Prema tome, ritam može početi i arzičkom notom i tetičkom notom.

Spajanjem više jednostavnih, odnosno sastavljenih ritama nastaju pojedini dijelovi melodije (incisumi, membrumi i periodumi).

Sastavljeni ritam može nastati na dva načina :

1. Nizanjem (povezivanjem) dviju ili više jednostavnih ri-

tmova tako, da svaki jednostavni ritam (binar ili ternar) sadrži svoju arzu i svoju tezu t.j. pravilnom izmjenom arze i teze tako, da svaka teza znači kraj jednog ritma, a svaka arza početak slijedećeg ritma.

2. Stapanjem (slijevanjem, sažimanjem) više jednostavnih ritmova tako, da teza jednostavnog ritma prima dvije funkcije, dvije uloge : kao teza prvog jednostavnog ritma i ujedno kao arza drugog jednostavnog ritma. T.j. nastaje ponavljanje, niz više uzastopnih arza ili teza.

U porastu melodije : (a a a) t

U smirivanju melodije : a t t t

Prvi dio zemah, drugi smirenje : (a a a a) t t t

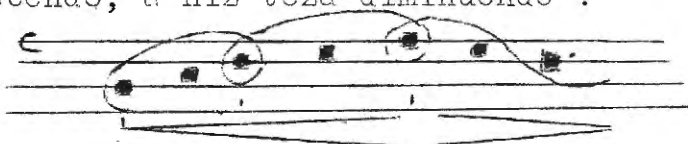
Križić označuje završetak jednog jednostavnog ritma i u isto vrijeme početak novog jednostavnog ritma.

Sastavljeni ritam, koji je nastao stapanjem može imati mnogo teza dvostruke funkcije (istovremeno i teza i arza), a završava barem s jednom konačnom čistom tezom.

U mnogim slučajevima su nekoji od ovih jednostavnih ritama potpuno arzičkog ili potpuno tetičkog karaktera. To zavisi o toku melodije i o važnosti teksta.

Stapanje jednostavnih ritmova zapravo znači, da slijede dvije ili više arza (u obliku binara ili ternara) neposredno jedna iza druge : $\begin{matrix} a_3 \\ a_2 \\ a_1 \end{matrix} t$ odnosno nekoliko teza neposredno jedna iza druge : a t t t već prema porastu ili smirenju melodijske linije. U porastu melodijske linije, u zamahu, svaka slijedeća arza je važnija, istaknutija od prethodne ili obratno: u smirivanju toka melodijske linije, svaka slijedeća teza je sve smirenija. Znači, niz arza treba izvesti crescendo, a niz teza diminuendo :

Napomena: Ne dirigiraju se pojedine note, već grupe : binari i ternari !

For-mo-sa et su-a-vis est

Pravila za smještaj arza i teza :

Arza je smješta na uvijek na početku svake nove fraze, novog dijela melodije ili onda kad melodijska linija uzla-zi, a teza je uvijek smještena na kraju fraze (kraju jednog dijela melodije) ili onda kad melodija silazi. Dakle: na početku arza, a na kraju teza. U usponu, porastu melodije arza, a u padu, silaženju, smirivanju melodije teza.

Evo primjera kako se isti tonovi mogu grupirati u binare i ternare sastavljenog ritma na razne načine :

1. s l d' r' d' t l -

2. s l d' r' d' t l -

3. s l d' r' d' t - l -

4. o s l d' r' d' t - l -

5. o s l d' r' d' t l -

6. o s l d' r' d' t l -

Primjeri označavanja arze i teze :

a) m f m r m - b) m f s f m -

c) m f s f m r m - d) d r m f m r d -

e) d r d - l, t, l, - f) l, t, l, - d r d -

g) l l l l s - l l l s -

Do-mi- ne De-us Rex cae-le-stis

U slijedećoj skladbi ritam je označen valovitom linijom, onako kako se pokreće desna ruka (chironomia), a dinamičko izvodjenje je označeno linijama crescendo i dacrescenda. Akcenti intenziteta su označeni prema važnosti ('',',')

|| s f m f s f m f s f s - |
 Ec-ce no-men Do-mi - ni Em -ma-nu- el,

d r m f s f m f r r d - ||
 Quod an-nun-ti-a-tum est per Ga-bri-el,

s s s s d' l s s s f s - |
 Ho-di- e ap- pa-ru- it in Is-ra- el:

d r m f s f m f r r d - ||
 Per Ma- ri-am Vir-gi- nem est na-tus Rex.

s - m - l s s f m r m - |
 E - - ia, Virgo De-um ge- nu- it,

l s s f m r m f r r d - ||
 ut di- vi-na vo-lu- it cle- men-ti- a.

d d m f s l s - ' s s s s s s s l s f - ||
 In Beth-le-hem na-tus est, et in Je- ru-sa-lem vi-sus est

l d' d' t l d' s - l s f r f f m f
 Et in o- mnem ter- ram ho-no- ri-fi- ca-tus est

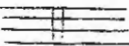
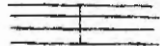
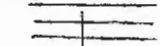
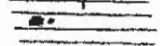
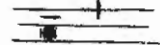
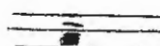
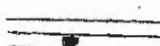
s f r r d - ||
 Rex Is-ra- el.

Pojedini sastavljeni ritmovi ujedinjeni tvore dijelove koralnih melodija: incisume (ulomke melodije, motive), membrume (male glazbene rečenice) i periodume (velike glazbene rečenice ili izreke), koje v e l i k i ili sintetički ritam povezuje u cjelinu. Prema onome, što je do sad rečeno o ritmu, možemo zaključiti, da je jednostavni ritam podređen sastavljenom ritmu, a ovaj opet da je podređen velikom ritmu, koji sve dijelove koralne melodije ujedinja u jednu izražajnu, duboku cjelinu molitve.

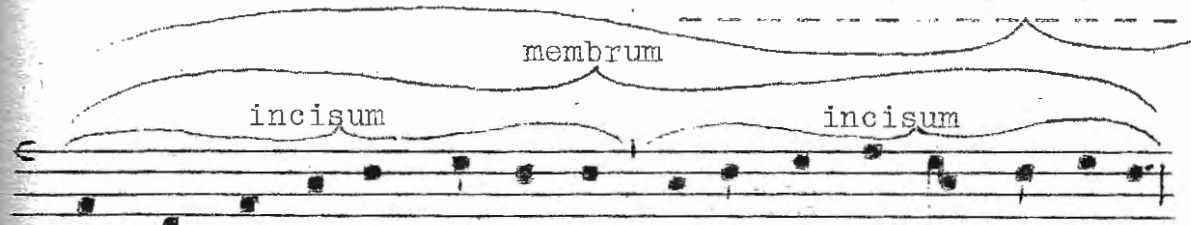
Periodumi se sastoje od membruma, membrumi od incisuma, a incisumi od jednostavnih ritmova (tj. od ritmičkih stopa, binara i ternara).

Oznake velikog ritma :

Ove oznake predstavljaju melodijsko-ritmičku interpunkciju.

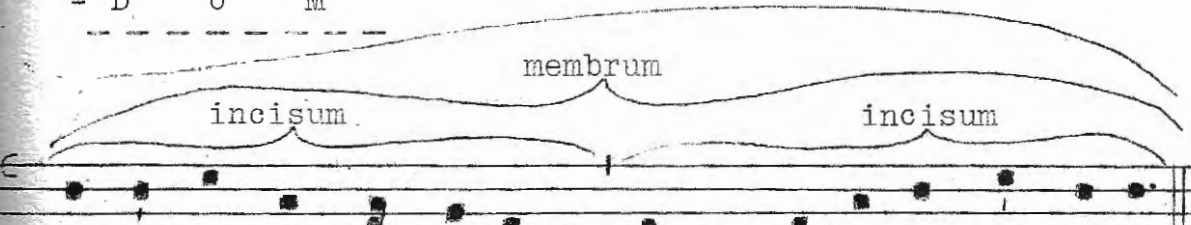
1. = Divisio finalis, označuje završetak melodije ili jednog većeg, odnosno važnijeg dijela melodije, iza kojeg obično slijedi promjena zbora (ili dijela zbora).
2. = Divisio maior, označuje završetak perioduma (velike glazbene rečenice, izreke)
3. = Divisio minor, označuje završetak membruma (male glazbene rečenice)
4. ili = Divisio minima (nota ispred ove pznake je punktirana ili ima episemu duplex), označuje završetak incisuma veće važnosti (motiv, ulomak).
5. = (bez stanke, samo episema duplex) označuje završetak incisuma manje važnosti.
7. = (samo episema verticalis) označuje tezu jednostavnog ritma t.j. završetak jedne ritmičke stope (binara ili ternara)

P E R I O -

Nunc Sancte no-bis Spi-ri-tus, U-num Pa-tri cum Fi-li-o

- D - U M

Di-gna-re promptus in-ge-ri, No-stro re-fu-sus pec-to-ri.

Na ritmičkom ictusu, tj. na kraju jednostavnog ritma, ne smije biti niti produljivanja, niti odaha (t.7.). Na kraju incisuma produljuje se zadnja nota, ali bez odaha (t.5. i 6.) ili se podvostručuje (t.4.). Ni tu se ne bi smjelo odahnuti, ali se odah ipak dopušta u trajanju jednog stvarnog vremena (t.4.). Na kraju membruma (t.3.) dopušta se odah u trajanju dva stvarna vremena. Na kraju perioduma (t.2.) stanka je dulja t.j. tri osnovna vremena. Ovaj odah na kraju perioduma se označuje i u modernoj notaciji stankom u vrijednosti jedne osmine ($\frac{1}{8}$) ispred ili iza crte interpunkcije, prema potrebi.

1. Prije crte interpunkcije: slijedeći periodum počima ictusom:

2. Iza crte interpunkcije: slijedeći periodum počima notom proteticom :

Na kraju melodije (i perioduma) treba svakako izvesti "ritardando" tj. lagano zatezanje gibanja, postepeno usporavanje.

Ova pravila bi trebalo primjenjivati u svim melodijama grgurovskog korala : antifonama, responzorijima, himnima itd.

Kao što se svaka ritmička stopa (binar ili ternar) sastoji od arze i teze, tako se i incisumi, membrumi i periodumi sastoje takodjer svaki od svoje arze i svoje teze, ali veće važnosti, nego kod jednostavnog ritma, a zovu se : p r o t a z a (velika arza, napetost, zamah melodije) i a p o d o z a (velika teza, popuštanje, smirenje melodije). Kod incizuma se protaza i apodoza sastoji od jednostavnih ritmova. Kod membruma se sastoji od incisuma, a kod perioduma se protaza i apodoza sastoji od membruma. Odredjuju se prema nekom centru, prema kojem protaza teži, odnosno iz kojeg apodoza izlazi, a taj se centar ponajviše slaže s melodijskim vrhuncem. U periodumu imamo obično jedan jedini veliki arzički polet (protazu) i jedno tetičko smirenje (apodozu). Oni mogu imati i više manjih uzastopnih arza ili teza.

U slijedećem primjeru je protaza označena linijom crescendo, a apodoza linijama decrescenda :

De-us Pa-ter o-mni- po- tens

Melodija i tekst čine u koralu nedjeljivu cjelinu, zato se dijelovi teksta poklapaju s dijelovima melodije. Svaka rečenica ima svoj rečenični ili logički akcenat, koji je obično istaknut najvišom notom ili najbogatijom neumom. Taj glavni, logički akcenat treba pripremiti pomoću dinamičke i agogičke potpore melodije t.j. prije vrhunca melodije, u porastu, u protazi treba postepeno crescendirati (eventualno uz lagani, fini accelerando), a smirenje melodije, apodozu treba izvesti laganim ritardandom i decrescendom. U sklopu dviju rečenica, uvijek je prva rečenica arza, zamah, protaza, a druga je teza, smirenje, apodoza. Obje ne moraju biti jednako duge. Divisio minima (najmanja stanka) obično stoji na vrhuncu melodijskog uspona, napetosti, zato treba uzeti kratki odah, da cjelina ne bude razorena.

Koral je pjevana molitva, zato izgovor teksta treba biti jasan, razgovjetan. Slog ispred i slog iza akcentiranog sloga riječi, treba blago izgovoriti, da dodje do izražaja akcenat riječi. Slog prije stanke ne smije hiti niti preglasno izgovoren, niti preslabo.

Pjevanje koralu treba biti legato izvedeno. To znači, da sve note neuma treba lijepo povezati, bez samovoljnih odaha i prekida. Svaku notu treba pjevati jednako dugo, a ne jednu brže, kraće, a drugu sporije, dulje. Naročito treba paziti na jednakost nota u grupama, neumama.

Cijela skladba treba biti otpjevana u istom tempu ! (Iznimka: Kad u sklopu skladbe slijedi vers psalma. Tada se taj psalam pjeva nešto brže, gipkije. Na pr. u Introitusu, u Asperges me itd.) Istim tempom znači, da stvarno vrijeme (koralna doba) ostaje jednakog trajanja za sve note iste skladbe. Svakako na odredjenim mjestima, kako je već spomenuto, treba pjevati ritardando ili lagani accelerando, prema tome kako zahtijevaju umjetnički zakoni izvodjenja.

Izbor tempa (brzine izvođenja) ovisi o vrsti skladbe, o stilu, vrsti liturgijskih funkcija, prostoru crkve, broju i uvježbanosti pjevača itd. (vidi stranu 26. !).

U pravilu, što je bogatija melodija, tempo je brži. Najpolaganije su silabske melodije, a najbrže melismatske. Veliki broj pjevača, koji su slabije uvježbani, diktira lakši tempo. Što je prostranija crkva, u kojoj je jak odjek, jeka, treba sporije pjevati. U maloj crkvi s malim dobro uvježbanim zborom, može se pjevati brže (pazi na pravu sredinu). Pjevanje naroda zahtijeva najpolaganiji tempo (oko 110 - ispod ove brzine ne, jer je prepolagan, bez života). O tempu, na prvom mjestu, odlučuje vrsta i stil skladbe: Na pr.: Offertorij je mirniji od Alleluje, Gloria je brža od Agnus Dei. I u samoj Gloriji na pr.: "Adoramus te - gratias agimus tibi" treba smjernije izvoditi. Također i u Credu "et incarnatus est". Na vesele blagdane (na pr.: Uskrs) svakako, da će biti i pjevanje veselije.

=====

Slijedi nekoliko raznih primjera dirigiranja koralnih melodija :

Sanctus IV.:

s d' l s m f s s - s t d' r' d' t l s -
San - - - ctus San - - ctus

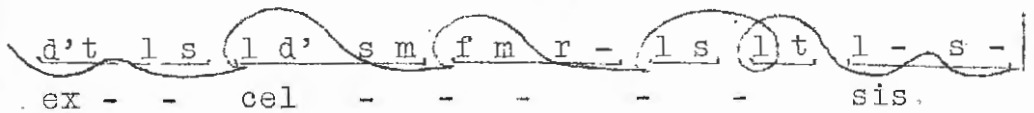
s d' l s m f s s - s m f m r - f l s f s s -
San - - - ctus Do-mi nus De- us Sa - - ba - oth

o s t d' r' d' t r' d' - t l s l d' s m
Ple- ni sunt caeli et ter - ra glo - ri - a

f m r - o f l s f s s - s t d' r' d' t l s l d' s m
tu - a Ho - - sa - na in ex - cel - -

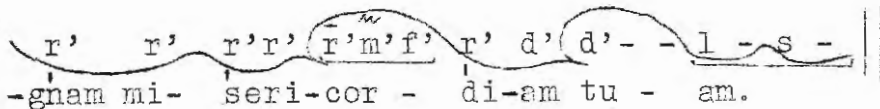
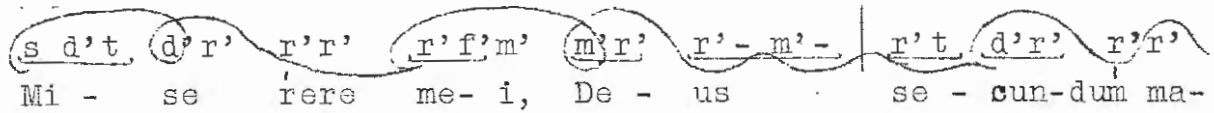
f s s - o s t d' r' d' t l s - l d' s m f m r -
- sis Be- nedi - ctus qui ve - - nit in Nomine Do -

f l s f s s - o s m f m r - f l s f s s - s t d' r'
- - - mi- ni Ho - - - sa - na in

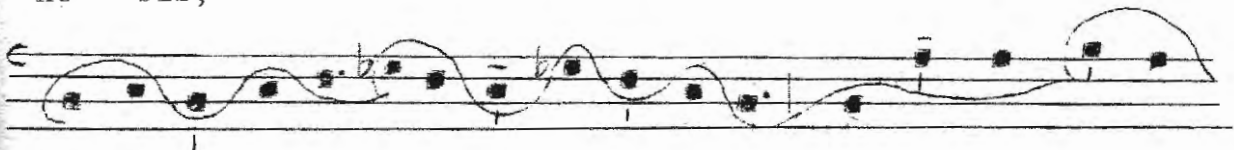
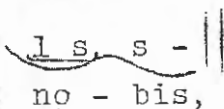
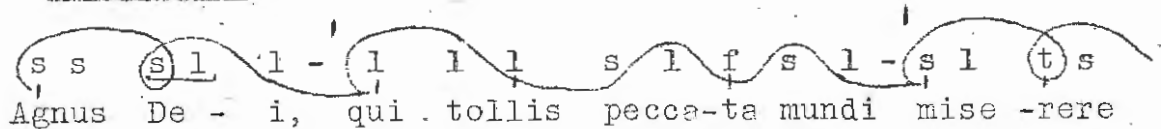

Miserere (Ps 50.:Asperges me) :

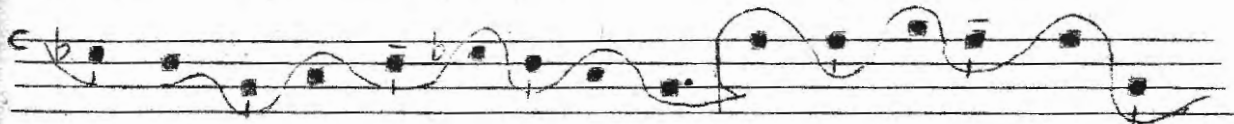
/Napomena: C-ključ u koralu označuje položaj gornjeg DO:d'/

Agnus XVIII.:

Re-gi-na caeli lae-ta-re, al-le-lu-ia : qui-a quem me-ru-

-i-sti por-ta-re, al-le-lu-ia : Re-sur-re-xit, si-cut

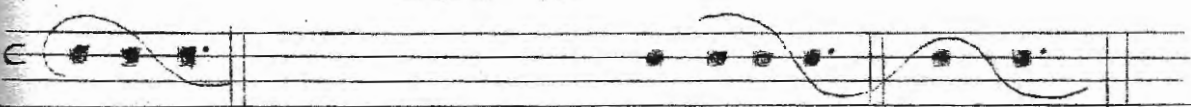

di-xit, al-le-lu-ia : O-re pro no-bis De-um, al-le-lu-ia.

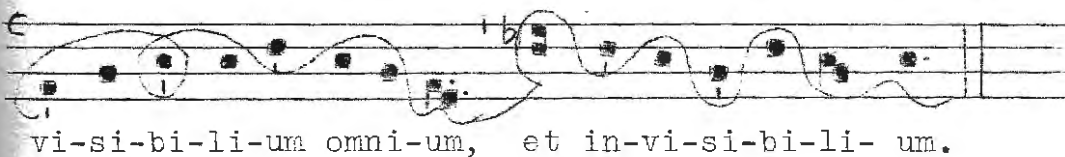
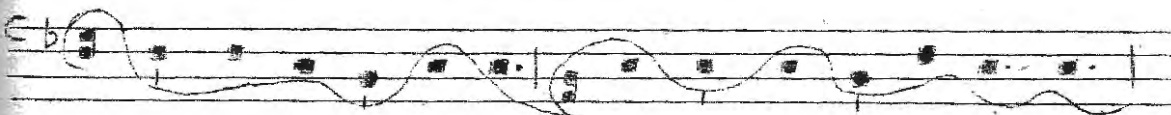
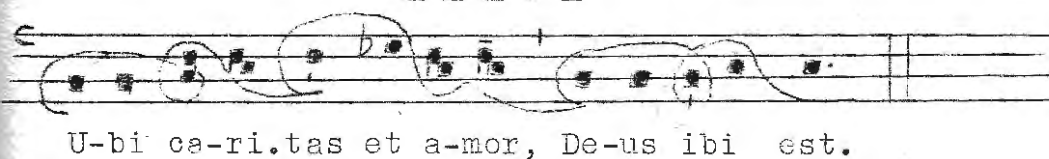
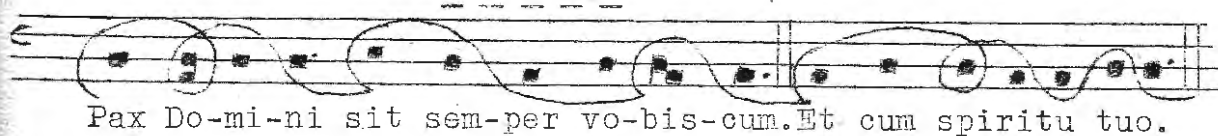
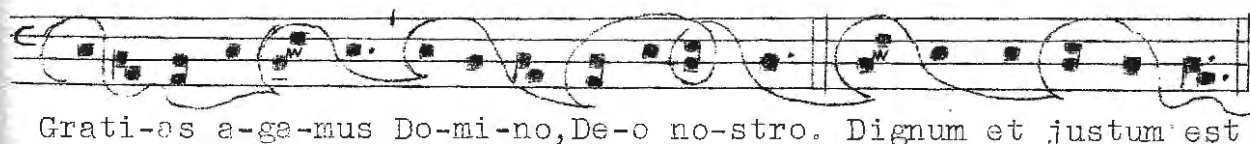
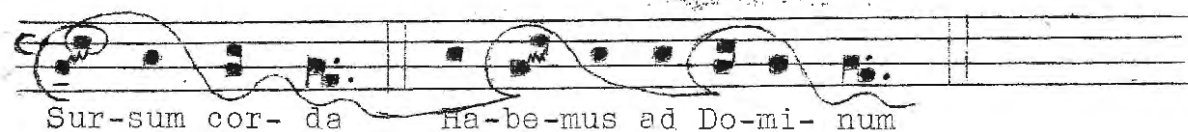
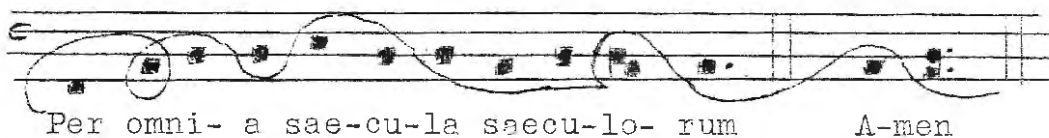

Do-mi-nus vo-bis-cum.

Et cum Spi-ri-tu tu-o.

O-re-mus Per omnia saecula saeculorum. A-men.

IV. P S A L M O D I J A

(nauka o pjevanju psalama)

A. O p ć i d i o

Psalm je spjevao kralj David i nekoji židovski veliki svećenici. U psalmodiji postoji osam raznih modusa (tonusa, načina) za pjevanje psalama, zatim t.zv. "Tonus peregrinus" (tuđjinski modus), koji se rjeđe upotrebljava, a vrlo rijetko se upotrebljava "Tonus in directum" i "Tonus ad libitum" (modus uskrsnog tjedna).

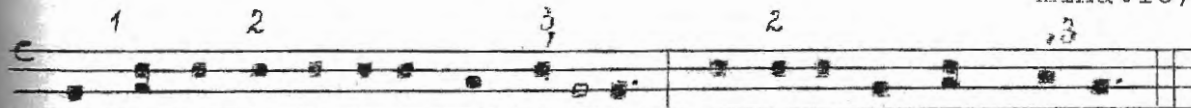
Svaki psalam se sastoji iz više stihova (versusa), a svaki stih se dijeli na dva polustiha, koje odjeljuje zvijezdica (asteriscus). Ako je prvi polustih predug za pjevanje na jednom dahu, umeće se samo u takav prvi polustih stanka, koja^{se} označuje križićem. Na pr.: (Ps 24)

"Upravlja me u istini svojoj i uči me, + jer ti si Bog,
Spasitelj moj, * i u Tebe se uzdam uvijek."

Nekoliko slogova pred zvijezdicom i na kraju svakog stiha čine, pri pjevanju psalma, kadencu. Slogovi riječi ispred zvijezdice, budući da su u sredini stiha, čine t.zv. srednju kadencu (mediatio), a oni na kraju stiha čine završnu kadencu (terminatio).

Dijelovi melodijske strukture psalma su:

1. Početak (initium, inchoatio),
2. Tenor (dominanta, nota repercussa, recitativ, nota na kojoj se recitira),
3. Kadence (clausulae) : srednja (mediatio) i završna (terminatio).

Hva-li-te Gospodina, svi narodi, * slavite ga svi pu-ci.

1. Početak (initium, inchoatio): Upotrebljava se kao mali uvod samo u prvom stihu svakog psalma zbog ljepšeg spajanja tenora s antifonom, koja se pjeva prije i iza psalma. To je, dakle, veza između kraja antifone i dominante određenog modusa psalma. Ostale stihove odmah počinjamo pjevati notom tenora (dominantè). Izuzetak od ovog pravila su slijedeće tri evandjeoske pjesme (cantici), u kojima

se na početku svakog stiha pjeva initium: Magnificat (Velica), Benedictus Dominus Deus Israel (Blagoslovljen Gospod. Bog Izraelov) i Nunc dimittis (Sad otpuštaj). U sasvim jednostavnoj izvedbi pjevanja psalama, može se initium ispuštiti i odmah početi u prvom stihu notom tenora. Svaki od osam, odnosno devet načina pjevanja psalama, ima svoj karakteristični initium:

I. II. III. IV. V.

f s l, d r f s l d', l sl, f l d'

VI. VII. VIII. Tonus peregrinus:

f s l, d't d'r', s l d', l tu,

Svake nota ili neuma initiuma dobiva po jedan slog od početka prvog stiha. To znači, koliko nota ili neuma ima initium, toliko slogova riječi pripada initiumu, bez obzira na akcenat riječi, a ostale riječi se pjevaju na tonu tenora. Napomena: Modus (tonus) psalma je označen na početku antifone!

2. Tenor (dominanta, recitativ, nota repercussa) je nota, odnosno ton, na kojemu se pjevaju, recitirajući, sve riječi stiha iza Početka, pa do srednje kadence i opet iza srednje kadence, pa do završne kadence. Samo u t.zv. "Tonus peregrinus"-u postoje dva tenora (prvi, la ili a za prvi polustih, a drugi, so ili ge za drugi polustih). Ostali modusi psalma imaju samo jedan tenor.

Sve riječi tenora treba pjevati gipko, ne prebrzo niti polagano, jednim dahom, ukoliko nije označena stanka. Svaki slog riječi traje jednako dugo! Riječi treba jasno izgovarati, naročito suglasnike (konsonante), točno akcentirati naglašene slogove, pjevajući ih u blagom postepenom crescendo (sve glasnije) sve do akcenta srednje, odnosno završne kadence, kada treba lagano decrescendirati na zadnjim slogovima kadence (pjevati postepeno tiše).

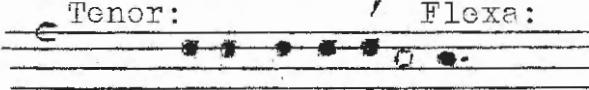
Tenori pojedinih modusa:

Tenori: DO (CE) : u III., V. i VIII. modusu
 RE (DE) : u VII. modusu
 FA (EF) : u II. modusu
 LA (A) : u I., IV. i VI. modusu

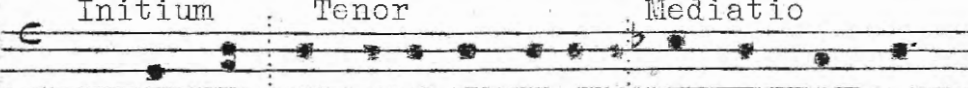
Ako je prvi polustih psalma produg, pa se ne može is-
 pjevati na jednom dahu, umeće se stanka u recitiranje (semi-
 clausula, označena je križićem), koja se može izvesti na dva
 načina : 1. Običnim prekidom pjevanja, uz odah. Može se upotrebi-
 ti kod jednosložnih riječi. 2. Spuštanjem glasa (tj. "flexom")
 za veliku sekundu niže (jedan stepen niže) ili za malu tercju
 niže (jedan i pol stepen niže). Flexa se izvodi različito
 prema tome, da li je prvi ton ispod tenora udaljen od tenora
 za cijeli stepen ili za polustepen. Ako je udaljen za cijeli
 stepen (ili, krivo rečeno, za "cijeli ton"), glas se spusti
 za taj cijeli stepen tj. veliku sekundu niže (jedan ton niže),
 a ako je prvi ton udaljen od tenora za polustepen (ili, krivo
 rečeno, za "poluton"), flexa se izvodi spuštanjem glasa za
 malu tercju (dva tona niže). Na pr.: U III., V. i VIII. modusu
 tenor je DO (CE). Visinska razlika izmadju tenora i prvog
 nižeg tona je mala sekunda (d'-t, ce-ha). Prema tome flexu
 ćemo otpjevati spuštanjem glasa za malu tercju niže t.j. dva
 tona niže: od d' (ce) na l(a). U I., IV. i VI. modusu tenor
 je l(a), a flexa će biti na tonu s(ge) itd.

III., V. i VIII.
 modus : Tenor: / Flexa:

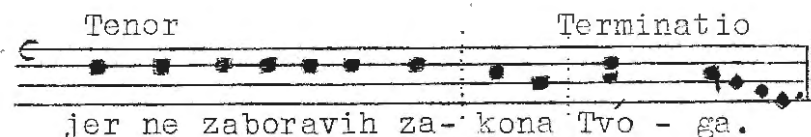
 ...vladaoci zemaljski +

ili
 I., IV. i VI.
 modus: Tenor: / Flexa:

 ... daje siromasima +

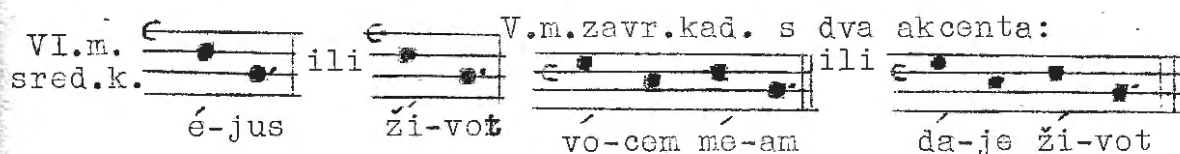
3. Kadence (clausulae) su melodijski završetci polustihova.
 Srednja kadencia (Mediatio) je završetak prvog polustiha
 (označen zvijezdicom), a završna kadencia (Terminatio,
 Differentia) predstavlja završetak drugog polustiha, odno-
 sno kraj stiha (versusa). Na pr.:

Initium Tenor Mediatio

Ps 118: Po-gle-daj nevolju moju i iz- ba- vi me, *

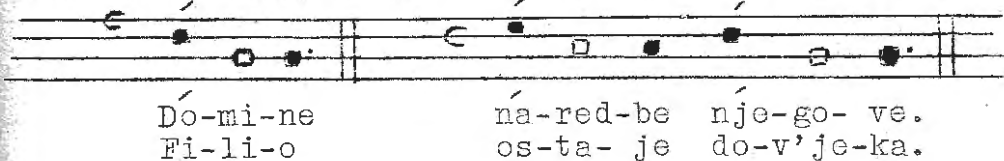
U pjevanju psalama oficija, kadence su toničke t.j. oblikujemo ih prema gramatičkom akcentu riječi, koje se pjevaju odredjenim tonovima pojedine kadence. Neke kadence (i srednje i završne) imaju samo jedan akcenat (naglasak), a neke dva akcenta. One s jednim akcentom imaju obično dva sloga (tonički spondej), od kojih je prvi naglašen (akcentiran). Na pr.: é-jus , mé-am, t'vo-je, ži-vot .

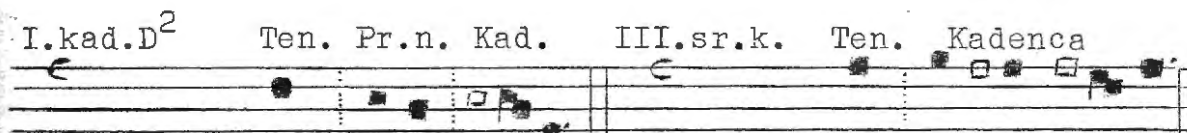
Kadence s dva naglasaka imaju obično četiri sloga (dvostruki tonički spondej), od kojih je prvi i treći naglašen. Na pr.: vo-cem mé-am, má-ter mé-a, sr-cem svo-jim /Primjer vidi gore: vocem meam, daje život/.

Medjutim riječi s jednim akcentom ne sadržavaju samo dva sloga (tonički spondej). Imaju riječi i od tri sloga, koje imaju samo jedan akcenat (daktil). Obično je prvi slog naglašen. Na pr.: Do-mi-ne , mo-je-ga . Zato se notama kadence dodaje još jedna nota, koja se bilježi praznim, neispunjenim kvadraticem (nota excavata), a zove se epentetička nota.

Daktilička kad. (3 sloga) Dvostruki daktil (3+3)

Glavno pravilo o položaju epentetičke note (u t.zv. daktiličkim kadencama tj. kad je od trosložne riječi prvi slog naglašen, a drugi i treći nenaglaseni) kaže, da je ona uglavnom smještena u visini nenaglašenog sloga. Medjutim, od ovog pravila ima dosta iznimaka (vidi kasnije u specijalnom dijelu psalmodije). Dobro je zapamtiti : ukoliko postoji neuma "clivis ili flexa" u kadenci, epentetička nota stoji uvijek ispred clivisa. Na pr.:

Prema broju i rasporedu akcenata postoje razne kombinacije ritma kadenca :

U kadencama s jednim akcentom :

— ∪ = spondej (dva sloga, prvi naglašen)

— ∪ ∪ = daktil (tri sloga, prvi naglašen)

/ — = naglašeni slog, ∪ = nenaglašeni /

Ovakvi ritmovi kadenca mogu postojati u srednjim i završnim kadencama II., IV., VI. i VIII. modusa i u Modus peregrinusu.

U kadencama s dva akcenta postoje ove kombinacije ritma :

— ∪ — ∪ = dvostruki spondej (2+2)

— ∪ ∪ — ∪ ∪ = dvostruki daktil (3+3)

— ∪ — ∪ ∪ = spondej + daktil (2+3)

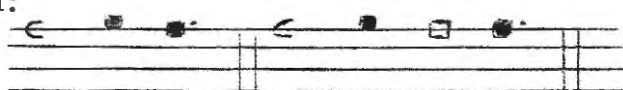
— ∪ ∪ — ∪ = daktil + spondej (3+2)

Ovakve kombinacije ritma postoje u obje kadence VII. modusa, srednjim kadencama I. i III. modusa i u završnoj kadenci V. modusa.

Kadence s jednim naglaskom:

Spondej:

Daktil:

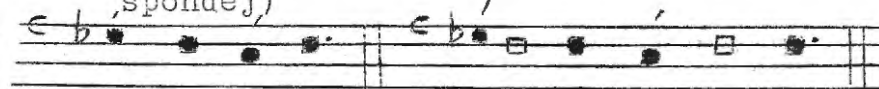
svo-me
mé- am

nje-go-vo
Dó- mi-ne

Kadence s
dva naglaska:

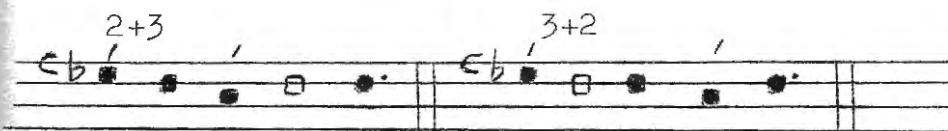
2+2 (dvostruki
spondej)

3+3 (dvostruki daktil)

sta-zi mo-joj
su- i san-cti

u-že-ta gre-šni-ka
mé-a in Dó- mi- no

mó-ja na-sla-da
Dé-us Is-ra- el-

od-lu-ke Tyó-je
pu-e -ri su- i

Da bismo potpuno razumjeli podmetanje riječi pod to-nove kadenca t.j. oblikovanje ritma kadenca u psalmodiji, razmotrimo ukratko razvoj metričke (nauke o ritmu u pjesništvu).

Ritam u pjesnistvu je stalno ponavljanje nekih pojava i radnji (slogovi, akcenti, stanke) u određenim razmacima vremena. Postoje tri sistema određivanja ritma u pjesništvu:

1. Metrički sistem (kvantitativni) određuje ritam teksta prema količini vremena, koja je potrebna za izgovor sloga. Prema ovom antičkom sistemu, koji se nalazio u grčkom i rimskom pjesništvu, postoje dugi i kratki slogovi riječi. Kratki slog (∨) ima samo jednu t.zv. "moru" (jedna mora je najkraća jedinica za mjerenje dužine izgovora jednog sloga). Dugi slogovi (-) trajali su dvije more. Nekoliko mora činilo je "stopu" (stopa = najmanja ritmička jedinica teksta, koja sadrži najmanje dva sloga). Nekoliko stopa, povezanih u cjelinu, čini stih (versus). Stope su bile određivane, u grčkom i rimskom pjesništvu, prema broju i rasporedu dugih i kratkih slogova. Na pr.:

dva duga sloga (svaki po 2 more) zove se spondej: - -

1 dugi i 1 kratki slog (2+1 mora) zove se trohej: - ∨

1 dugi i 2 kratka sloga (2+1+1 mora) zove se daktil: - ∨ ∨

itd.

2. U sredovječnom silabičkom sistemu (prema broju slogova) za mjeru ritma pjesme služio je broj slogova u jednom stihu. Svi slogovi su se izgovarali jednakom dužinom, jednom morom.
3. Akcentni sistem određivanja ritma u pjesništvu zove se i tonski (prema naglasku). To je najnoviji sustav određivanja ritma u tekstu, prema rasporedu akcenata u stihu. Zadržan je antički metrički sistem naziva (daktil, spondej itd.), ali je dužina i kratkoća sloga zamijenjena naglašenošću i nenaglašenošću slogova ! Na pr.: Daktil je stopa od tri sloga: prvi je naglasen (-), a druga dva nenaglašena (∨ ∨), bez obzira bili dugi ili kratki slogovi. U kadenama psalama danas i spondej predstavlja stopu od dva sloga, od kojih je prvi slog naglasen (-), a drugi nenaglasen (∨) ! Zato se ova stopa zove i "tonički spondej", jer inače spondej u književnosti predstavlja stopu od dva duga sloga!

Dakle: danas se stope određuju prema naglašenim i nenaglašenim slogovima !

Važno je napomenuti, da u našem jeziku postoje i

akcentske cjeline tj. nekoliko riječi sa samo jednim glavnim akcentom. Akcentska cjelina može biti i samo jedna jedina riječ (dvo- tro- ili višesložna), ali također i grupa riječi s jednim glavnim akcentom i većinom s još jednim sporednim akcentom. Na pr.:

Jedna riječ:

májka
(- ∪)
zaborávljaju
(- ∪ - ∪ ∪)

Napomena: akcentirani slog je označen znakom: ' , bez obzira na kakvoću naglaska ! Glavni akcenat u akcentskoj cjelini je označen većim znakom.

Dvije riječi: spási me uža me sačuvaj me ná nebu
(- ∪ ∪) (- ∪ ∪) (- ∪ - ∪) (- ∪ ∪)

Grupa riječi: žáo mi je ráđovat će se
(- ∪ - ∪) (- ∪ ∪ - ∪)

U psalmodiji se također ritam kadence određuje prema rasporedu akcenata i broju slogova na kraju prvog, odnosno drugog polustiha.

Prema tome, jednosložne riječi (et, me. Mi, je, me, se ...), zatim zadnji slogovi daktiličkih (trosložnih) riječi (Dóminus. Vrátima, própala ...), a također i drugi slog ispred sloga s glavnim naglaskom višesložnih riječi (omnípó- tentem, generátionem... Bózbožnika, razmišljajúći...) mogu imati sporedni akcenat, koji se upotrebljava u onim kadenca- ma psalama, koje imaju dva naglaska.

U nizu jednosložnih, dvosložnih ili višesložnih riječi, u kadenca- ma s dva akcenta, sporedni akcenat može stojati na drugom ili trećem slogu iza glavnog akcenta ili ispred njega. Nikako ne mogu biti akcentirana dva susjedna sloga ili tek četvrti po redu ispred ili iza sloga, koji ima na sebi glavni akcenat . Na pr.:

intendentes propitiátio est coram te feci
(- ∪ - ∪) (- ∪ - ∪) (- ∪ ∪ - ∪)
2 + 2 2 + 2 3 + 2

iniquitatibus conceptus sum contra me est semper
(- ∪ - ∪ ∪) (- ∪ - ∪)
2 + 3 2 + 2

principáli confirma me a put će bezbožnika propasti
(- ∪ ∪ - ∪ ∪) (- ∪ - ∪ ∪)
3 + 3 2 + 3

Ako na kraju prvog polustiha stoji jednosložna riječ (est, me, ...) ili koja hebrejska riječ (na pr.: David, Jacob, Jerusalem, Sion, Israel, ...), tada se ta jednosložna riječ ili zadnji slog hebrejske riječi, može podmetnuti ispod prve, tj. akcentirane note srednje kadence, koja je tada dvostruko produžena, a zadnja nota kadence (i eventualno epentetička) se ispušta. To je t.zv. "Mediatio correpta" (skraćena, stegnuta srednja kadenca, mediatio abbreviata), koja se može, ad libitum, upotrijebiti samo u srednjim kadicama s jednim akcentom (II., IV., V., VI. i VIII. modus i Tonus peregrinus).

Na pr.:

V.

man-da-vit de te *

ili man- da-vit de te

magna qui po-tens est

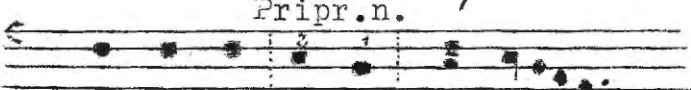
ili magna qui po-tens est

ex Si- on

ili ex Si- on

U većini modusa ne prelazi se odmah s tenora neposredno na kadencu (bilo srednju ili završnu), nego postoji prije kadence jedna, dvije ili tri pripravljajuće note. Pod svaku od tih pripravljajućih nota stavljamo po jedan slog riječi ispred zadnjeg akcenta kadence. To znači, da će zadnja riječ (ili možda dvije kraće zadnje riječi) svojim slogom, koji je akcentiran, doći pod prvu notu kadence (bez obzira bio spondej ili daktil), a od teksta ispred prvog sloga kadence (koji je akcentiran) postaviti ćemo toliko slogova pod pripravljajuće note, koliko tih pripravljajućih nota ima, bez obzira na njihov vlastiti naglasak. Slogove brojimo isto kao i akcente, od desna na lijevo tj. u obratnom smjeru, nego što čitamo. Na pr.:

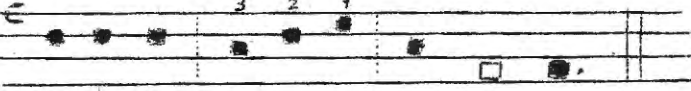
I. završna kadenca:

čez-ne za To-bom, Bo-že.

tu-um ne au-fe-ras a me.

IV. završna kad.:

ra-di- ti do u kas-nu noć.

a pecca- to me-o mun-da me.

Dakle: naglasenoj noti kadence mora uvijek pripasti naglašeni slog (ili glavni ili sporedni akcenat).

Svaki modus ima samo jedan oblik srednje kadence, dok završne kadence kod nekih modusa (I., III., IV., VII. i VIII.) mogu imati nekoliko raznih oblika (*Differentiae*). Tako na pr. I. modus ima deset raznih završnih kadenca, III. i VII. modus pet raznih oblika, IV. modus ima četiri, a VIII. modus ima tri razna oblika završne kadence. Ostali modusi imaju samo jedan oblik završne kadence. Raznolikost završnih kadenca služi zato, da se može lakše spojiti završetak psalma s opetovanjem pjevanja antifone iza "Gloria Patri"-Slava Ocu. Nekad se je antifona, koja pripada psalmu, ponavljala iza svakog drugog versusa. Zato su i nastale razne završne kadence, da se lakše spoji psalam s antifonom. (Primjere vidi u specijalnom dijelu psalmodije).

Na kraju svake antifone, koja se pjeva prije i iza psalma, u liturgijskim priručnicima za pjevanje, nalazi se melodija kadence iznad samoglasnika: "e u o u a e", koji označuju kraticu (odnosno samo samoglasnike) od "seculorum. Amen." Slično i "u e a e i" označuje vokale od "luceat eis" (jer se samo vokali pjevaju, a konsonanti izgovaraju). Na pr.:

A
8c antifona

di-cit Do-mi-nus E u o u a e
 ili u e a e i

Na početku antifone, koja se pjeva prije i iza psalma, nalazi se uvijek označen modus antifone. Ta oznaka modusa vrijedi i za psalam, koji pripada dotičnoj antifoni. Iza broja modusa nalazi se jedno od slijedećih slova: a b c d e f g, koje može biti napisano kao malo ili veliko slovo. Slovo predstavlja zadnju notu završne kadence psalma:

a ili A = la	e ili E = mi
b ili B = ti	f ili F = fa
c ili C = do	g ili G = so
d ili D = re	

Ako je nota finalis (zadnja nota) antifone jednaka noti finalis u modusu psalma, označuje se to velikim slovom. (Napomena: neki modusi imaju više završnih kadenca!). Na pr.:

Na pr.: VIII.G označuje, da je antifona i psalam u osmom modusu i da je završna nota i antifone i psalma jednaka tj.G ili SO :

Su-a- vis ...

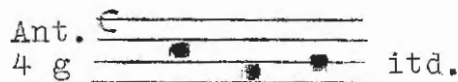
(Cijeli primjer vidi:Sabbato ad Vesperas 4.Antifona).

Note finalis pojedinih modusa:

I. i II. = D (Re) V. i VI. = F (Fa)
 III. i IV. = E (Mi) VII. i VIII. = G (So)

Ako je nota finalis završne kadence psalma različita od note finalis antifone tj. ako to nije "normalna" nota finalis dotičnog modusa (različitost završnih kadenca nekih modusa!), tada se završna nota kadence psalma označuje malim slovom.

Na pr.: "4 g "

Qui ti-met

(Cijeli primjer vidi:Dominica ad Vesperas 3.Antifona)

To znači, da je i antifona i psalam u IV. modusu, ali da je nota finalis završne kadence psalma g (so), a ne "normalna" nota finalis IV. modusa tj. E (Mi).

Ako u jednom modusu psalma, više raznih završnih kadenca završava istom notom, tada se slovu (tj.oznaci završne note) doda još, za razliku, odgovarajući arapski broj:2 ili 3, koji označuje varijantu kadence. Na pr.: 7.c² (Primjer vidi: Dominica ad Vesperas 1.Antifona) ili 1.a³ (Sabbato ad Vesper. 3.Antifona).

Zvijezdica iza slova označuje varijantu iste kaden-
 ce, koja se sastoji samo u dodanom jednom tonu.Na pr.:A^{*}
 ili G^{*}

•
 = = = = =
 •

"Obično se poučavanje u gregurovskom pjevanju sastoji u tome, da se upozna njegova tehnička strana. Ali to nije dosta. Istina, pjevanje djeluje i samo po sebi, ali još više je potrebno pomoći njegovom djelovanju na taj način, da se nauči, kako ga valja izvoditi i slušati-kontemplirajući"

(D.Delalande, O.P.)

= = = = =

P S A L M O D I J A (II.)

B. Specijalni dio

Modusi psalama
(Toni psalmorum)

I.modus (tonus)

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.

f sl l s- tu(1) l s(1) l-^{*} l s f sl(s) sfmr-

I.: Početak (1 nota i 1 pes): f sl, -kao i VI.modus.

II.IV.VI.: Tenor : l(a)

III.: Flexa (sekundu niže): s(ge)

V.: Srednja kadenca (2 akcenta bez pripravljajućih nota):
tu(1) l s(1) l- Ovakvu srednju kadenču može imati i VI.
modus.

VII.: Pripravljajuće note završne kadence (2): s f

VIII.: Završna kadenca (1 akcentat): sl(s) sfmr-, Ima deset
raznih oblika (D, D-alio modo, D², f, g, g², g³, a, a², a³)

Razni oblici završne kadence-Differentiae (iza pripravlja-
jućih nota, koje su uvijek iste) :

(drugi oblik)

T. Pr.n. Kad. D D D² f

l s f sl(s) sfmr-, s(s) sfmr-, (s) sf, r- sl(s) s-f-,

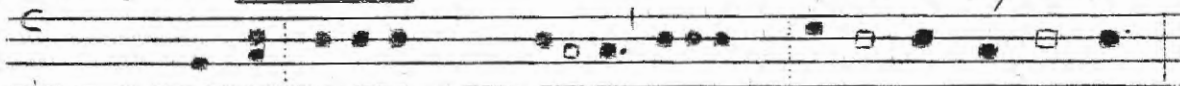
g g² g³ a a² a³

sl(s) s- s(s) sls-, s(s) s- s(s) l- s(s) s-l-, sl(s) s-l-

Zapamti: f sl | l | tu(1) l s(1) l- | l | sf | sl(s) sfmr- || ili lakše za
pamćenje: d rm | f(m) m r(m) m- | m | rd | rm(r) rdt, l, - ||

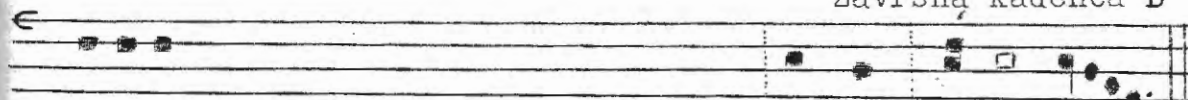
Primjeri : I.modus

/ Srednja kadenca

1. (Ps 112) Lauda-te pu-e -ri Do-mi-num*
2. (Ps 112) Ego dixi in ex-cés- su mé - o *
3. (Ps 115) Dirupisti vincula mé-a, tibi sacrificabo hosti-am lau- dis *
4. Gloria Patri et Fi-li-o *
5. (Ps 101) Gospo- dine, usliši mó-litvu mó - ju *
6. (Ps 112) Tko je kao Gospodin, Bog naš, tko je stoluje u vi-si - ni *
7. (Ps 110) Strah je Gospodnji početak mudrosti, mudri su svi oni, ko-ji ga štú- ju *
8. (Ps 68) A ja sam ja-dan i bo - lan *
9. Slava O- cu i Si - nu *

Završna kadenca D

1. laudate no-men Do-mi-ni.
2. omnis ho-mo mén- dax.
3. et nomen Domini in-vo- cá- bo.
4. et Spiri - -tu-i Sán- cto.
5. i vapaj moj k Tebi ne-ka do- dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo i na zem- lju.
7. slava Njegova o - -sta-je do-vijeka
8. pomoć Tvoja, Bože, ne- -ka me zakri-li.
9. i Du-hu Sveto-mu.

Vježbe: 1. Odredi na koji slog nestupa srednja kadenca u slijedećim riječima (na koji slog prvi akcenat, a na koji drugi akcenat): ad patres nostros* Dómini ab aetérno* Dómine clá-mavi* notos meos a me* Dóminus ex Sion* et scito cor meum* zauvijek zavjet svoj* oni, koji ga štúju* ne će te zadesiti zlo* pristajao uz mene sa Siona Gospodin*.

2. Odredi na koji slog nastupa završna kadenca (akcenat i dvije pripravljujuće note!): voluntátem ejus. óriens ex álto. pueri sui. Dómini invocábo. nogama Tvojim. hvalite ime Gospodnje. vjernost štit i zaštita.

Napomena: U latinskim dvosložnim riječima akcenat je na prvom slogu! Kod višesložnih riječi akcenat je označen.

II.modus (tonus)

I. II. III. IV., V. VI. VII. / VIII. D

d r f f r s(f)f- * m d(r)r-

I. Početak (3 odijeljene note): d r f

II., IV., VI.: Tenor : f (ef)

III.: Flexa (m3 niže): r (de)

V.: Srednja kadenca (1 akcenat !): s(f)f- U ovom tonusu može se upotrijebiti t.zv. mediatio correpta (Vidi u općem dijelu psalmodije: Kadence)

VII.: Pripravljajuća nota završne kadence (1): m (e)

VIII.: Završna kadenca (1 akcenat !): d(r)r- Samo 1 oblik.

Umjesto fa(ef) ključa može se staviti i ce(do)ključ, a intonacijski, melodijski odnosi ostaju isti. Tada je tenor Do(Ce), a nota finalis La(A) :

I. II. III. IV. V. VI. VII. / VIII. A

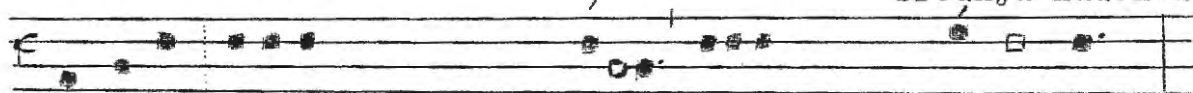
s l d' d' l r'(d')d'- t s(l)l-

Zapamti:

| d r f | f | s(f)f - | f | m | d(r)r- || ili
 ili | s l d' | d' | r'(d')d' - | d' | t | s(l)l - ||

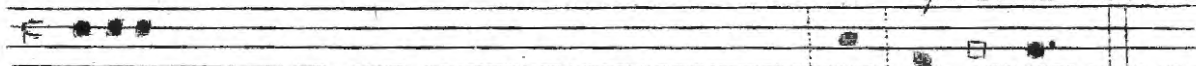
Primjeri za II. modus :

srednja kadenca

1. Laudate pueri Do-mi-num *
2. Ego dixi in excessu me - o *
3. Dirupisti vincula me-a, tibi sacrificabo
hostiam lau - dis *
4. Gloria Patri et Fi-li-o *
5. Gospodi-ne, usliši molitvu mo - ju *
6. Tko je kao Gospodin,
Bog naš, koji stoluje
u vi-si - ni *
7. Strah je Gospodnji,
početak mudrosti, mudri su svi, oni,
koji ga štu - ju *
8. A ja sam jadan i bo - lan *
9. Slava Ocu i Si - nu *

završna kadenca

1. laudate no- men Do-mi-ni.
2. omnis ho - mo men - dax.
3. et nomen Domini in - vo - ca - bo.
4. et Spiritu - i San- cto.
5. i vapaj moj k Tebi ne - ka do - dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo i na zem - lju.
7. Slava Njegova osta - je do vijeka.
8. pomoć Tvoja Bože, neka me zakri-li.
9. i Du - hu Sveto-mu.

Vježbe : 1. Odredi slogove srednje kadence:

...dextris tuis*, splendoribus sanctorum*, poemitebit eum*,
implebit ruinas*, ostaje do vijeka*, koji ga stuju*,
zauvijek zavjet svoj*, klicanja i hvala*.

2. Odredi slogove završne kadence:

genui te. terra multorum. irae suae reges. Boga mojega.
u pravednosti. što je na njima. Spasitelj moj, duša moja.

III.modus (tonus)

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.

s, ld' d' l r'(d')d'(d')tl d'- l d'(d')t-l-

I. Početak: 1 punctum i 1 pes: s, ld'

II. IV. VI.: Tenor: d'

III.: Flexa (m3 niže): l

V.: Srednja kadenca (2 akcenta) bez pripravljajućih nota:

r'(d')d'(d')tl d'- . Kada pod prvi akcent (brojeći od desna na lijevo) srednje kadence dolazi trosložna riječ, tada epentetička nota stoji prije clivisa (!).

VII.: Pripravljajuća nota završne kadence (1): la - sa mo

kod a i b kadence. Kod a² i g kadence: 1 clivis i 1 pes:d't lt. Kod g² kadence 3 note: l d't.

VIII.: Završna kadenca (1 akcent). 5 raznih oblika (a, b, a², g, g²). Pazi: u kadenci a i b epentetička nota stoji na visini naglašenog sloga !

Razni oblici završnih kadencia:

d' l d'(d')t-l- l d'(d')t- d't lt l(s)s-l-

d't lt l(s)s- l d't l(s)s-

Zapamti: | s ld' | d' | r'(d')d'(d')tl d' | d' | l | d'(d')t-l- ||

Primjeri za III. modus :

1. Lauda-te	pue-ri Domi-num*
2. Ego dixi in	excessu me-o*
3. Dirupisti vincula	me-a†tibi sacrificabo
	hóstiam laúdis*
4. Gloria	Pátri et Filio*
5. Gospo-dine, usliši	mólitvu mó-ju*
6. Tko je kao Gospodin Bog naš, †koji	ú vi- sí-ni*
	stoluje
7. Strah je Gospodnji početak	
	mudrosti†mudri su
	svi oni, koji ga štu-ju*
8. A ja sam	ja-dan i bó-lan*
9. Slava	Ocu i Si-nu*

1. laudate no-	men Do-mi-ni.
2. omnis ho-	mo men- dax.
3. et nomen Domini in-	vo- ca- bo.
4. et Spiritu-	i San- cto.
5. i vapaj moj k tebi ne-	ka do- dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo i	na zem- lju.
7. slava Njegova osta-	je dóvijeká.
8. pomoć Tvoja Bože, neka	me zakri-li.
9. i Du-	hu Sveto-mu.

Vježbe: 1. Odredi slogove srednje kadence:

...jurávit Dómino,* dixi in excessu meo,* dicent inter gentes,* -u srcu njegovu,* Tvoja od života,* dušo moja u mir svoj*

2. Odredi slogove završne kadence:

...super dómum David. Dómini invocábo. in saeculum saeculi. dedit timentibus se. - odvráća se od zla. čuvaj život moj. uzdat će se u njega. dobro učinio.

IV. modus (tonus)

Note ovog modusa mogu se pisati u dva položaja:
 1. C-ključ na 4. crti (tenor=la), 2. C-ključ na 3. crti (tenor=re) tj. transponiran za kvartu više. Obje pozicije zvuče jednako, premda se različito solmiziraju. Razlike postoje samo u završnim kadencama.

I. položaj:

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. E

l sl, l s s l t(1)l- s l tl, (s) sf, m -

Isti tonus u II. položaju:

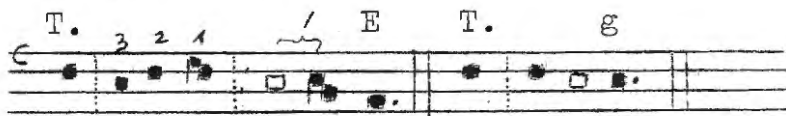
I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. A

r' d'r' r' d' d'r' m'(r')r'- d'r'm' d'(1)l -

- I. Početak: l punctum i l pes: l sl. U drugoj poziciji: r dr
 II. IV. VII. Tenor: la. U drugoj poziciji: re
 III. Flexa (secundu niže): so. U drugoj poziciji: do
 V. Pripravljajuće note srednje kadence (2): s l. U drugoj poziciji: d r
 VI. Srednja kadence (1 akcenat): t(1)l-. U drugoj poziciji: m(r)r-
 U ovom tonusu može se upotrijebiti t. zv. mediatio correpta (vidi: opći dio psalmodije: Kadence).
 VIII. Pripravljajuće note završne kadence: za E kadencu 2 note i pes: s l tl, za A i A* kadence 3 note: d r m (vidi drugu poziciju istog tonusa). Kadence g i c bez pripravljajućih nota.
 IX. Završna kadence (1 akcenat). U prvoj poziciji (2): E i g. U drugoj poziciji (3): A, A* i c.
 Razne oblike završnih kadencia vidi na slijedećoj strani.

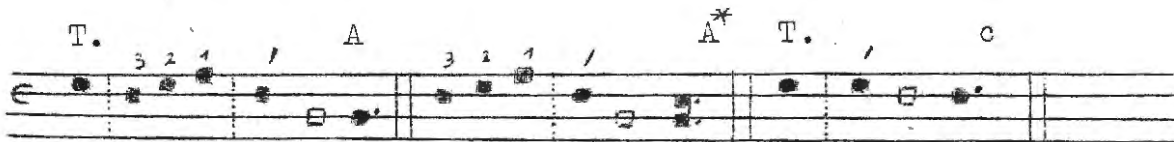
Razni oblici završnih kadenca IV. modusa :

U I.položaju :

1 s 1 tl (s) sf m- 1 1(s)s-

U II.položaju :

r'd'r'm' d'(1)l- d'r'm' d'(1)l-t, r' r'(d')d'-

Zapamti : I.položaj: | 1 sl | 1 | s 1 | t(1)l- | 1 | s 1 tl | (s) sf m - ||

II.položaj: | r dr | r | d r | m(r)r- | r | d r m | d(1,)l,- ||

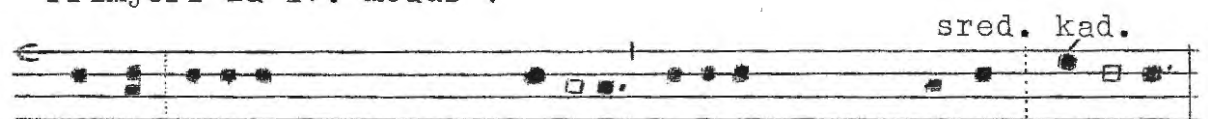
= = = = =

„Posebni problem kod nas predstavlja uvođenje koralne u pučko pjevanje, jer su mnoge koralne melodije za naše vjernike preteške. Zato se loše pjevaju ili ih puk nerado pjeva. Neobično je važno, da koralna melodija, određena za pučko pjevanje bude što jednostavnija. Zašto? Da grgurovsko pjevanje bude zaista unutrašnje snažno, potrebno je da bude savršeno izvedeno. To znači da izvadjači moraju vladati odličnom tehnikom pjevanja uz kontemplativni izražaj nijansa, što ih sugerira liturgijski tekst i njegov napjev. Prema tome, puk je, za sada, kod nas sposoban pjevati samo najjednostavnije koralne skladbe: lakše himne, sekvence, psalme i tek nekoliko najlakših dijelova koralnih misa, uz uvjet postupne priprave.“

(„Služba Božja“ 1966. br. 1).

= = = = =

Primjeri za IV. modus :

1. Lauda-te pu- e-ri Dominum*
2. Ego dixi in ex- ce-ssu me - o*
3. Dirupisti vincula me-a† tibi sacrificabo
ho-sti-am lau-dis*
4. Gloria Pa- tri et Fili-o*
5. Gospo-dine, usliši mo- litvu mo - ju*
6. Tko je kao Gospodin,
Bog naš,† koji stoluje
u vi- si - ni*
7. Strah je Gospodnji
početak mu-dro-sti† mudri su
svi oni, ko-ji ga štu-ju *
8. A ja sam ja- dan: i bo - lan*
9. Slava O- cu i Si - nu*

1. lauda- te nomen Do-mi-ni.
2. om- nis ho-mo men - dax.
3. et nomen Domi- ni in-vo- ca - bo.
4. et Spi- ri-tu-i San- cto.
- 5, i vapaj moj k Te- bi ne-ka do - dje.
6. i pogled svoj spušta na ne- bo i na zem- lju.
7. slava Njegova o-staje do-vijeka.
8. pomoć Tvoja Bože ne-ka me za-kri-li.
9. - i Du-hu Sveto- mu.

Vježbe: Mediatio correpta: voluntate tua Sion* nunc domus Aaron*, magnificatus est*,

Srednja kadenca: coram te feci*, factum est istud*,
refugium meum*, et in ipso speravi*, znakova Tvojih*,
narod svoj kroz pustinju*, među narodima*,

Završna kadenca: omnibus sanctis ejus. psalterio
te cithara. et liberator meus. populum meum sub me.
kojemu ne dolazi spas. koljena do koljena. užeta bezbožnika.
koji se boji Gospodina.

V. modus.

I. II. III.IV. V. VI. VII. a

f l d' d' l⁺ r' (d') d' - r' (t) t d' (l) l -

I. Početak: 3 note: f l d'

II., IV., VI. Tenor :do'

III. Flexa: la

V. Srednja kadenca (1 akcenat) bez pripravljajućih nota :

r' (d') d' - .I u ovom tonusu može se upotrijebiti t.zv. mediatio correpta (skraćena srednja kadenca).

VII. Završna kadenca (2 akcenta) bez pripravljajućih nota:

r' (t) t d' (l) l -

Zapamti: | f l d' | d' | r' (d') d' - | d' | r' (t) t d' (l) l - ||

= = = = =

"U odabiranju vrste svete glazbe, bilo za zbor bilo za puk, treba se obazirati na sposobnosti onih koji trebaju pjevati. Crkva u bogoslužju ne zabranjuje nijednu vrst svete glazbe, samo ako odgovara duhu dotičnog liturgijskog čina i naravi njegovih pojedinih dijelova (čl. 116. Uredbe), a ne ometa obavezno sudjelovanje puka. (Čl. 28. Uredbe).

(Uputa o glazbi u svetom bogoslužju
od 5. ožujka 1967. t. 9.)

= = = = =

Primjeri za V.modus:

VI. modus

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. F

f sl l s s l(f)f- f sl s(f)f -

I. Početak: l punctum i l pes: f sl (kao i I. modus)

II., IV., VII. Tenor: la

III. Flexa: so

V. Pripravljajuća nota srednje kadence (l): so

VI. Srednja kadencia (l akcenat): l(f)f- ili sa 2 akcenta (kao I. modus): t'ú(l)l s'(l)l- obično se upotrebljava kod dugih versova.

VIII. Pripravljajuće note završne kadence (2) : f sl

IX. Završna kadencia (l akcenat): s'(f)f-

Napomena: Srednja kadencia VI. tonusa može imati isti oblik kao i srednja kadencia I. tonusa: 2 akcenta (vidi I. modus).

Zapamti: | f sl | l | s | l'(f)f- | l | f sl | s'(f)f - ||

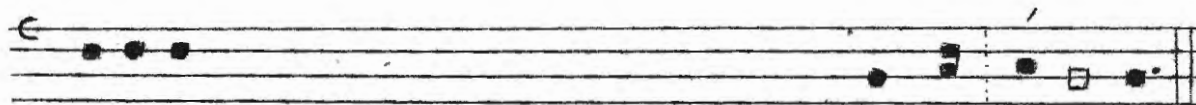
ili (lakše za pamćenje, a intonacijski odnosi su isti) :

| d ~ rm | m | r | m'(d)d- | m | d rm | r'(d)d- ||

Primjeri za VI. modus :

1. Lauda-te pue- ri Do-mi-num*
2. Ego dixi in exces- su me - o *
3. Dirupisti vincula me-a† tibi sacrificabo /
hosti- am lau- dis*
4. Gloria Patri et Fi-li-o *
5. Gospo-dine, usliši moli- tvu mó - ju*
6. Tko je kao Gospodin
Bóg naš,† koji stoluje /
u vi- si- ni *
7. Strah je Gospodnji početak
mū-dro-sti† mudri su svi /
oni, koji ga štu - ju *
8. A ja sam jađan i bó - lan*
9. Slava Ocu i Si - nu *

1. laudate no-men Do-mi-ni.
2. omnis ho-mo mēn - dax.
3. et nomen Domini in-vo- cá - bo
4. et Spiri- tu-i San- cto.
5. i vapaj. moj k tebi ne-ka dó- dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo i na zem- lju.
7. Slava Njegova o- sta-je dó-vijeka.
8. pomoć Tvoja Bože, ne- ka me za-krili.
9. i Du-hu Sveto-mu.

Vježbe: Odredi, na koji slog nastupa srednja kadenca u slije-
dećim riječima: ópera Dómini*, mandata ejus*, Patri et Filio*
- djela Tvoja*, pravo potlačenima*, brazde njezine*
Za mediatio correpta: locútus sum*, eripe me*, Deus
Israel*, Domine David*,

Odredi, na koji slog nastupa završna kadenca: saeculum
saeculi. saeculorum Amen. dédit timéntibus se. testamentum
suum. - grešnikov upropašćuje. koljena do koljena. kliču i
pjevaju.

VII. modus

I. II. III. IV. V. VI. VII. a

dt, dr, r d f(m)m r(m)m- m(r)r d(d)t, -l, -

I. Početak: clivis i pes: dt, dr,

II., IV., VI. Tenor: re

III. Flexa: do

V. Srednja kadenca (2 akcenta) bez pripravljajućih nota :

f(m)m r(m)m-

VII. Završna kadenca (2 akcenta) bez pripravljajućih nota, ima 5 oblika : a, b, c, c², d.

Oblici završne kadence :

a b c c²

d'(d')t-l- d'(d')t- d'(d')t-d'- d'(d')r'-d'-

d

d'(d')t-r'-

Zapamti: |dt, dr|r|f(m)m r(m)m- |r|m(r)r d(d)t, -l, -||

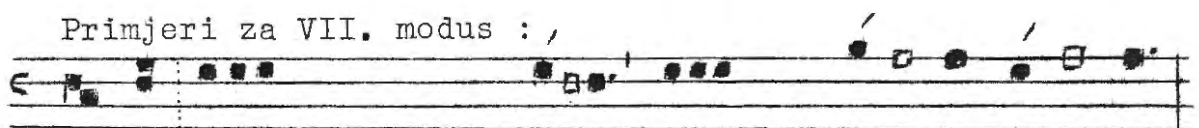
= = = = =

"U pjevanim liturgijskim službama na latinskom jeziku: a) neka gregorijansko pjevanje, vlastito rimskoj liturgiji, ima uz jednake uvjete prvo mjesto (čl. 116. Uredbe).

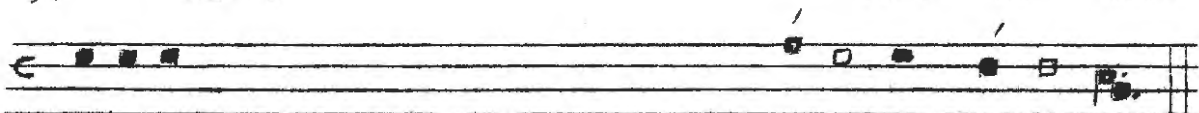
(Uputa o glazbi u svetom bogoslužju od 5. ožujka 1967. t. 50.)

= = = = =

Primjeri za VII. modus :

1. Lauda-te pu-e-ri Do-mi-num*
2. Ego dixi in ex- cés- su mé - o*
3. Dirupisti vincula mé-a† tibi
sacrificabo hostiam lau-dis*
4. Gloria Patri et Fi-li-o*
5. Gospo-dine, usliši molitvu mó - ju*
6. Tko je kao
Gospodin Bóg naš,† koji
stoluje u vi- si - ni*
7. Strah je Gospodnji
početak mú-dro-sti† mudri su,
svi oni, koji ga štú - ju*
8. A ja sam ja-dan i bó - lan*
9. Slava O-cu i Si - nu*

1. Laudate nó - men Do-mi-ni.
2. omnis hó - mo mén - dax.
3. et nomen Domini ín - vo - cá - bo.
4. et Spiri- tú - i Sán - cto.
5. i vapaj moj k Tebi né - ka dó - dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo í na zem - lju.
7. slava Njegova ó-sta-je dó-vijeka.
8. pomoć Tvoja Bože, né-ka me zá-kri-li.
9. i Du - hu Sve-to-mu.

Vježbe: Za srednju kadencu: propter quod locutus sum*,
retríbuam Dómino*, sciéntia tua ex me*, - meni uho svoje*,
uzet ću kalež spasenja*, Veliča jte Gospodina sa mno-m*,

Za završnu kadencu: a fácie tua fúgiam. in via
aetérna. veritas et judícium. - vapaj molitve moje. Gospo-
dine spasi život moj. koji se njemu utječe.

VIII. modus

I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. G

s l d' d' l r'(d')d' - t d' l(s)s -

I. Početak: 3 punctuma : s l d'

II., IV., VI. Tenor: do

III. Flexa : la

V. Srednja kadenca (1 akcenat) : r'(d')d' -

VII. Pripravljajuće note završne kadence (2) : t d' za G-kadencu ili l d' za c-kadencu.

VIII. Završna kadenca (1 akcenat) ima 3 oblika: G, G* i c.

Oblici završne kadence :

Prip.n. G G* c

t d' l(s)s - t d' l(s)s-l- l d' r'(d')d' -

Zapamti: | s l d' | d' | r'(d')d' - | d' | t d' | l(s)s - ||

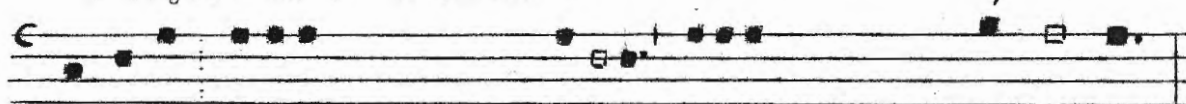
=====

Loša izvedba i nedostatak tehničkih mogućnosti korektne izvedbe preteške koralne melodije, glavni su razlozi za odbijanje grgurovskog pjevanja, čak i kod velikog broja naših svećenika, za koje koralno pjevanje predstavlja mučenje vjernika, pjevačkog zbora, pa i svećenika. A sve to samo zbog nepoznavanja osnovnih pravila izvodjenja korala, uz nužno potrebno srdačno raspoloženje duše, kojim se pristupa pjevanju, a ponekad i zbog pre naglog uvođenja korala. Ako je pjevanje loše, neskladno, nesavršeno, što je slučaj kod preteških skladbi, tada gubi svoju moć uzdizanja duševnosti vjernika i postaje čak zapreka i to nesavladiva zapreka za bilo kakovu kontemplaciju i sabranost.

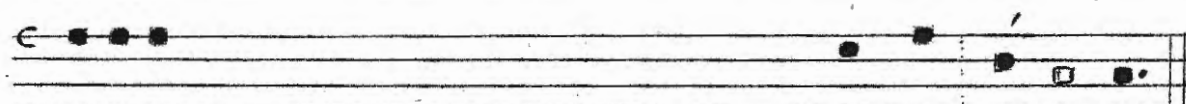
("Služba Božja" 1966.br.1)

=====

Primjeri za VIII. modus :

1. Laudate pueri	Do-mi-num
2 Ego dixi in excessu	me - o
3. Dirupisti vinkula mé-a†tibi sacrificabo	hostiam lau - dis
4. Gloria Patri et	Fi-li-o
5. Gospodí-ne, uslíši molitvu	mó - ju
6. Tko je kao Gospodin	Bóg naš,† koji stoluje
	u vi- si - ni
7. Strah je Gospodnjí	početak mu-dro-sti†mudri su
	svi oni, koji ga štú - ju
8. A ja sam jadan i	bó - lan
9. Slava Ocu i	Sí - nu

1. Laudate	no- men Do-mi-ni.
2. omnis	ho -mo mén - dax.
3. et nomen Domini	in- vo- ca - bo.
4. et Spiri-	tu -i San- cto.
5. i vapaj moj k Tebi	ne- ka dó- dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo	i na zem -lju.
7. slava Njegova o-	sta-je do-vijeka.
8. pomoć Tvoja, Bože, ne-	ka me za-krili.
9. i	Du- hu Sveto-mu.

Vježbe: Odredi srednju kadencu: in iudicio*, gentes Dominus*, tu illic es*, in me est*, ópera Domini*, sanctificatio e-
jus*, - ne će odbijati*, brineš za njega*, kao dah vjetra*,

Odredi završnu kadencu: veritas et iudicium. exal-
tábitur in glória. potestas ejus. mánuum hóminum. et non
vidébunt. - iz tvrdjava svojih. bila nad svom zemljom.
ne prodje nevolja. brinuo za mene.

Tonus peregrinus

I.oblik:

I. II. III.IV. V. VI. VII. VIII. IX.

ltu l s s tu l s(f)f- s r f(f)m-r-

II.oblik:(varijanta):

I. II. III.IV. V. VI. VII. VIII. IX.

ltu l s tu l s(f)f- ltus r f(f)m-r-

I.Početak:pes:l tu

II.,IV.,VII.:Tenor:u prvom polustihu la, a u drugom so.U drugom obliku istog modusa(varijanta)prije tenora,na početku drugog polustiha, opet se pjeva initium tj.pes l tu kao i na početku prvog polustiha, ali samo u prvom stihu !

III.Flexa: so

V.Pripravljajuće note srednje kadence:U I.obliku 3:s tu l , a u drugom obliku 2:tu l .

VI.Srednja kadenca(1 akcenat):s(f)f- . Mediatio correpta se može izvesti ovako:

Je-ru-sa-lem
ad-ju-va me

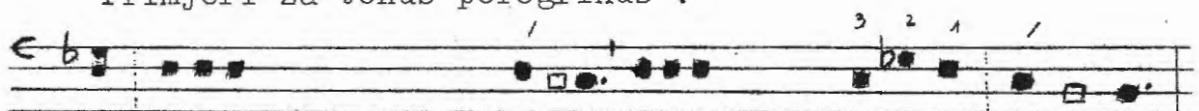
VIII.Pripravljajuća nota završne kadence(1): re

IX.Završna kadenca(1 akcenat):f(f)m-r-

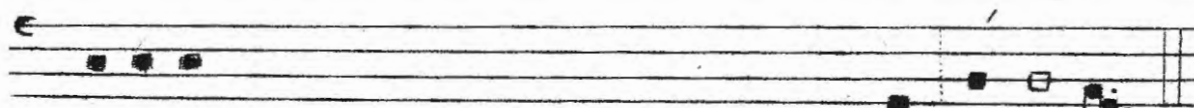
Zapamti:|ltu|l|s tu l|s(f)f-|s|r|f(f)m-r-||

Prema ovom tonusu pjeva se, službeno, samo Ps.113 "In exitu Israel"(Kad je izlazio Izrael...) u nekim nedjeljnim vesperama(večernjama), ponekad "Benedicite" u laudama i Ps. "Laudate pueri" u vesperama.

Primjeri za tonus peregrinus :

1. Lau-date pu-e-ri Do-mi-num*
2. Ego dixi in excessu me - o *
3. Dirupisti vincula me-at-tibi sacrificabo
hostiam lau- dis*
4. Gloria Patri et Filio *
5. Go-spodine, usliši mo-litvu mó - ju*
6. Tko je kao Gospodin Bóg naš, † koji
stolu-je u vi-si - ni*
7. Strah je Gospodnji početak
múdrosti † mudri su
svi oni, koji ga štu-ju*
8. A ja sam ja-dan i bó - lan *
9. Slava Ocu i Si - nu

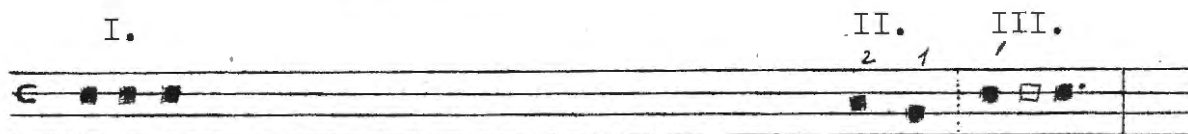

1. laudate no-men Dó-mi-ni.
2. omnis ho-mo men - dax.
3. et nomen Domini in-vo-ca - bo.
4. et Spiritu-i San-cto.
5. i vapaj moj k tebi ne-ka dó- dje.
6. i pogled svoj spušta na nebo i na zem - lju,
7. slava Njegova osta-je dó-vijeka.
8. pomoć Tvoja Bože, neka me zakri-li.
9. i Du-hu Sve-to-mu.

Vježbe: Mediatio correpta: Dóminus super vos*, dómui Israel*,

Srednja kadenca: et non ambulábunt*, qui faciunt ea*,
sperávit in Domino*, qui in altis hábitat*, - do za pada
njegova*, stoluje u visini*, zemljo, potresi se*,

Završna kadenca: protéctor eórum est. caelum et terram.
nomen Domini. - ime Gospodnje. i na zemlju. Gdje je njihov
Bog? pomoćnik i štit.

Tonus in directum

Deus in adiutorium me-
Slava O-

um in-ten-de *
cu i Si- nu *

Mediatio correpta: propitia-ti-o est *

Domine, ad adjuvandum me fe-
i Duhu

sti- na.
Sve-to-mu.

I., IV. Tenor: do'

II. Pripravljajuće note srednje kadence (2): t 1

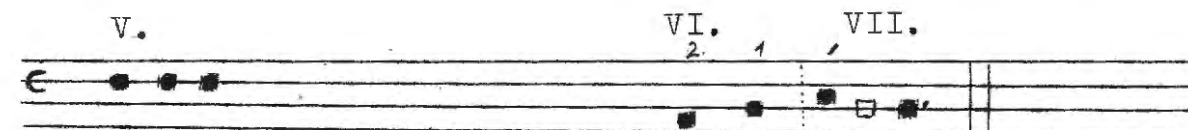
III. Srednja kadence (1 akcenat): d' (d') d'-

V. Završna kadence (1 akcenat): d' (1) 1-

Tonus ad libitum
(Tonus psalama u uskrsnom tjednu)

Cum in-vo-carem exaudivit me Deus justiti-ae me- ae

in tribulatione dila-

ta-sti mi- hi.

I. Početak: s 1 d'

II. Tenor: do'

III. Pripravljajuća nota srednje kadence (1): re'

IV. Srednja kadence (1 akcenat): r' (1) 1-

V. Tenor do'

VI. Pripravljajuće note završne kadence (2): s 1

VII. Završna kadence (1 akcenat): t (1) 1-

O izvodjenju psalama

U pjevanju psalama razlikuje se svečani oblik pjevanja (kad se upotrebljava initium) i obični, nesvečani oblik. U nesvečanom obliku se ne pjeva initium, već se odmah počinje pjevati notom tenora. Pjevanje psalama pripada recitativu, zato treba tekst pravilno deklamirati i paziti na glavne i sporedne akcente riječi. Ne zavlačiti pojedine riječi, ali niti ne brzati. Svaki slog traje jednako dugo! Naročito treba paziti, da se trosložne riječi ne izgovaraju brže (kao triole). U kadencama ne zavlačiti, naročito ne akcentirane slogove. Također ne izvoditi akcentirane note preglasno, grubo, forsirano, već blago. Svi pjevači trebaju psalme pjevati ujednačeno, bez isticanja pojedinaca.

Početak svakog versusa treba postepeno krešendirati (t.j. pjevati postepeno glasnije) sve do akcenta završne kadence. Iza akcenta treba naglo dekresendirati. Akcenti pojedinih riječi u recitiranju ne smiju biti jače istaknuti od akcenata u kadencama.

Od početka stiha, pa sve do srednje kadence treba otpjevati u jednom dahu (osim ako je označena flexa)! Iza srednje kadence, kod asteriscusa, treba načiniti stanku u vrijednosti 2 osnovna vremena (t.j. koliko treba, da se izgovore 2 sloga riječi). Drugi polustih se također pjeva jednim dahom. Iza završne kadence treba načiniti istu stanku kao i iza prvog polustiha. Također i na kraju zadnjeg versusa, prije ponavljanja antifone.

U nekim tiskanim priručnicima za pjevanje psalama, kosim slovima (cursivom) su označeni slogovi, koji se pjevaju na pripravljačke note, a masnim, debljim slovima su označeni slogovi, koji se pjevaju na note kadence.

Kod pjevanja časoslova, dobro je sve psalme pjevati na istoj dominantu (tenoru). Najčešći tenori, na kojima se recitira su tonovi: g, as (gis), a, b. Sljedeća tabela (na str. 76.) služi organistima i dirigentima za lakše odredjivanje tonaliteta, kod pjevanja svih psalama na jednom, istom zajedničkom tenoru :

Tabela odredjivanja iste visine tenora, kod pjevanja razli-
čitih modusa psalama :

Modus psalma	Normalni tenor modusa	Broj predznaka tonaliteta pri izboru zajedničkog tenora			
		g	as(gis)	a	b
I., IV., VI.	a(la)	2	5	—	5
III., V., VIII.	ce(do)	1	4	3	2
II.	ef(fa)	2	3	4	1
VII.	de(re)	1	6	1	4

V. V J E Ž B E I Z A D A T C I

- 1. Što je rimski ili gregurovski koral?
- 2. Nabrojite vrste koralnih napjeva.
3. Imenujte glazbenom abecedom slijedeće tonove korala :
MI, TI, FA, LA, RE, SO, DO.
4. Napišite sve položaje FA-ključa i DO-ključa u koralu.
5. Napišite note: ge, de, be(hes), MI, LA, RE, TI, ce, ef prvo
a) u DO(CE)ključu, koji se nalazi na četvrtoj crti, zatim
b) u DO(CE)ključu, koji se nalazi na trećoj crti, za tim
c) u FA(EF)ključu, koji se nalazi na trećoj crti .
- 6. Čitajte note, prvo solmizacijskim slogovima, a zatim abe-
cedom, slijedećih koralnih skladbi: Credo II., Credo I.,
Gloria IX., Agnus IX., Hymn "O lux beata", Antifonu "Vi-
dentes stellam", Introitus "Adorate Deum" itd.
- 7. Što označuje Custos(Guidon)?
- 8. Napišite sve kromatske znakove u koralu i opišite svaki
pojedini znak čemu služi.
- 9. Postoje li u koralu povišene note?
- 10. Napišite sve osnovne oblike koralne notacije i označite
njihova imena.
- 11. Što označuje točka s desne strane koralne note?
- 12. Što su koralne neume?
- 13. Nabrojite sve neume a) od dvije note
b) od tri note
c) od četiri note

- 14. Koliko nota ima u slijedećim neumama: u clivisu, u porrectus flexusu, u virgi subtripunctis resupini, u pes subtripunctisu
- 15. Koja se nota izvodi prva kod Podatusa? *1. (niza)*
- 16. Što je *cliv. liquesc.* cephalicus, a što *(pes liquesc.)* epiphonus?
17. Napišite samo jednu neumu, koja se sastoji od slijedećih nota (CE-ključ neka bude na četvrtoj crti):
 a) h g a b) d f c) e a g d) b a e) a f e f) mi fa re
 g) so re mi h) re so fa mi i) do mi fa la
18. Napišite slijedeće neume: Climacus, Porrectus, Pes, Torculus liquescens, Salicus, Climacus resupinus, Clivis, Tristropa, Virga subtripunctis, Clivis strophica.
19. Što su i kako se izvode neumae liquescentes?
20. Pronadji neumae liquescentes i odredi njihova imena u slijedećim koral. melodijama: Offert. "Deus tu convertens", Agnus II., Gloria V., Gloria X. ...
21. Što je i kako se izvodi Pressus?
22. Odredite pressuse u Sanctus IX. i Sanctus XI.
- 23. Odredite redom imena neuma u slijedećim koralnim skladbama: Kyrie II., Sanctus II., Sanctus III., Sanctus V., Agnus V., Kyrie VII.
- 24. Napišite, a zatim označite imena svih stanki (pauza) u koralu.
25. Što označuje Divisio finalis? *(dobro treba i poznati pjevač)*
- 26. Koje je značenje zvijezdice a) na početku koralne skladbe, *promjena staze*
 b) u sredini koralne skladbe?
- 27. Što označuju dvije zvijezdice? *(pjevaju oba zbora zajedno)*
- 28. Što označuju slijedeći znaci: *→ tješa (tašna doba) prijetak*
- 29. Kako se označuje Quilisma u današnjem notnom pismu? *kontramacija*
30. Kojom vrijednošću nota se transkribira Virga u današnju, normalnu notaciju, a kojom vrijednošću Punctum qua dratum?
31. Prepišite (transkribirajte) u današnju, normalnu notaciju:
 a) Sanctus XII., b) Kyrie XIV., c) Sanctus XVII.
32. Prepišite u slovčanu notaciju:
 a) Antif. "Confitemini Domino" b) Hyman "Creator alme siderum" c) Asperges me d) Credo III., e) citavu VIII. Misu.
- 33. Koje su glavne karakteristike koralnih modusa? *tonika, dominanta*
- 34. Što je nota finalis, a što dominantna modusa? *str. 20.*
osnovni ton (zaključni) *Ton odredene visine, najčešće se čuje*

35. Koja je nota finalis III., VIII., V., II. modusa ?
36. Koja nota predstavlja tenor (dominantu) VII., IV., I., VI., VIII., V., III., II. modusa ?
37. Što su transponirani modusi (modi affines) ?
38. Odredite originalne moduse u slijedećim koralnim skladbama : a) Sanctus I., Agnus I., b) Kyrie XVIII. c) Iz mise "pro defunctis": Sanctus, Kyrie, Introitus. d) Gloria II., e) Kyrie VIII., Gloria VIII., Agnus VIII. f) Sanctus IX., Agnus IX. g) Kyrie XVII., Sanctus XVII.
39. Što su plagalni modusi ? *gornja i donja četv. kvintala se odnose od*
40. Koje su najvažnije karakteristike a) III. modusa , b) I. modusa c) V. modusa ,
41. Što je binar, a što ternar ? *Najmanje 4 ritmičke jedinice (dva i tri osnovna vremena)*
42. Koja je razlika između osnovnog i stvarnog vremena u koralu ? *točno određeno trajanje razdjelivo na jedinice*
43. Što je ictus i kako ga treba izvoditi ? *ritmičko uporište osnovno vrijeme u praksi = stvarno vrijeme*
44. Što je sastavljeno vrijeme ? *(2 ili tri stvarna vremena)*
45. Koja je razlika između osnovnog ritma i jednostavnog ritma ? *barani i teza (28) (33) osnovni uporište*
46. Što je arza, a što teza ?
47. Što je nota protetica ? *(32) - izvedena na početku melodije, to je arhetička nota (arza)*
48. Odredite u slijedećim melodijama smještaj ictusa, odnosno razdjelite ih na binare i ternare : (31)
- a) Antif. "Ecce quam bonum"
- b) Sve dijelove VIII. mise.
- c) Sve dijelove XVI. mise.
49. Što je sastavljeni ritam i kako nastaje ? *(33) (više arza i više teza)*
50. Kako se određuju sporedni akcenti u riječima latinskog jezika ? *(u zvanjem i stupanjem)*
51. Što je veliki ili sintetički ritam? Kako nastaje ? (34-35)
- Nabrojite dijelove velikog ritma .
52. Koje su oznake interpunkcije u velikom ritmu ? Opišite njihovo značenje.
53. Da li je na kraju incisuma dopušten odah ?
54. Što je protaza, a što apodoza ?
55. Odredite protaze i apodoze u slijedećim melodijama :
- a) Asperges me, b) U svim marijanskim antifonama (jdnostavniji način), c) U himnu "Veni Creator".
56. Gdje u koralnim melodijama treba izvesti "ritardando"? 40 -

izved. Antif. marij. to

57. Označite kretnje dirigiranja u slijedećim koralnim melodijama : a) Hyman "Creator alme siderum, b) Ant. "Pueri Hebreorum c) Ant. "Salve Regina".
58. Po čemu se određuju incisumi, membrumi i periodumi ?
59. O čemu ovisi brzina izvodjenja (tempo) pojedine koralne melodije ? *Mr. 41*
60. Koliko ima psalama ? Tko ih je spjevao ?
61. Nabrojite dijelove šeme pjevanja psalama .
62. Kada se pjeva initium ? Iznimke ?
63. Koji modusi psalama imaju u initiumu 3 note, koji 1 notu i 1 pes, a koji 2 neume ?
64. Koliko modusa postoji u psalmodiji ?
65. Što je tenor ?
66. Što su kadence tonusa u psalmodiji ?
67. Koliko vrsta kadenca ima u psalmodiji, obzirom na akcente riječi ?
68. Recite pravilo podmetanja teksta pod note srednje kaden-
ce (s pripravljaćim notama i bez njih) i pod note
završne kadenca .
69. Što je spondej ?
70. Koja nota predstavlja tenor V. modusa, VIII. modusa i tonus peregrinusa ?
71. Što je mediatio correpta ?
72. Što je flexa i kako se izvodi ?
73. Kako se broje slogovi pri podmetanju teksta pod melodiju
modusa psalma ? (kadenca !)
74. Koliko nenaglašenih slogova može slijediti iza naglašenog
sloga u riječima kadenca ?
75. Što je epentetička nota ?
76. Što su pripravljaće note ? Kako se pod njih podmeću
slogovi teksta ?
77. Gdje su označeni modusi pojedinih psalama u vesperama ?
Protumačite označena mala i velika slova iza broja modu-
sa. (Na pr.: 1f ili 2D itd.)
78. Koliko završnih kadenca ima I. modus ?
79. Zapjevajte napamet solmizacijskim slogovima šemu napjeva
a) I. modusa, b) VI. modusa, c) VIII. modusa.
80. Na što treba posebno paziti u pjevanju psalama, pri iz-
govoru teksta ?

81. Gdje su smješteni odasi pri pjevanju psalama ?
 82. Kako treba pjevati psalme (brzina, jačina ...) ?
 83. Otpjevajte slijedeće stihove psalama na melodiju

- a) I.modusa , zatim
 b) VI.modusa, iza toga
 c) Tonus peregrinusa:

- 1.Pruži ruku svoju, da mi pomogneš, jer odabrah zapovije-
 di Tvoje.
 2.Radovat ću se i kliktati zbog Tebe, pjevat ću imenu
 Tvome, Svevišnji.
 3.Jedno je rekao Bog, ovo sam dvoje čuo :
 4.On je jedini stijena moja i spas moj, obrana moja,
 nikada se neću pokolebati.
 5.Ne proicias me a facie tua: et spiritum sanctum
 tuum ne auferas a me.
 6.Jubilate Deo omnis terra: servite Domino in laetitia.
 7.Oculi omnium in te sperant Domine: et tu das escam
 illorum in tempore opportuno.

84. U slijedećim koralnim skladbama prvo pročitajte note
 solmizacijskim slogovima, zatim imenujte sve neume,
 odredite smještaj pressusa, ukoliko postoje. Iza toga
 podijelite melodiju na binare i ternare, odredite arze
 i teze, protaze i apodoze i na kraju otpjevajte solmiza-
 cijom, a zatim i tekstom cijelu melodiju :

- a) Tract. "Jubilate Domino"
 b) Hymn. "Nunc Sancte nobis "
 c) Hymn. "Te lucis ante terminum "
 d) Sanctus XVIII.
 e) Sanctus XVII.

85. Naučite pjevati slijedeće koralne skladbe:

1. Ant: "Asperges me", "Hossana Filio David", "Pueri Haebre-
 orum"; sve četiri marijanske antifone (jednostavniji n.)
 2. Hymn.: "Veni Creator Spiritus", "Creator alme siderum",
 "Pange lingua", "Iste Confessor".
 3. Sequent.: "Veni Sanctae Spiritus", "Lauda Sion"
 4. Kyrie XVI., Gloria XV., Credo I., Sanctus XVIII., Agnus XVIII.
 5. Litanije Svih svetih iz Uskrsne vigilijske i litan. BDM.
 6. Cantus varii (u dodatku Liber usualisa): "Rorate coeli".
 (tempore adventus), "Stabat Mater" (tempore quadragesimae)
 7. Canticum Zachariae (u misi Vigiliae Paschalis).

A B E C E D N O K A Z A L O

Akcenat 29	Epentetioka nota 47
Ancus 7	Epiphonus 6,11
Apodoza 39	Episema duplexn16,32
Apostropha 4,12	Episema horisontalis 16
Arza 28,36	Episema verticalis 16
Asteriscus 15	
Autentični modusi 20	Flexa(nota) 5
	Flexa u psalmodiji 46
Binar 25,27	flexus 9
Bistropha 6,12	Frigijska sekunda 21
Bivirga 6,12	
Bivirga subbipunctis 9	Grgur Veliki 1
	Gudon, Guida 3,16
Cephalicus 5,11	
Chironomia 36	Ictus 28,31
Climacus 7	Incisum 37
Climacus liquescens 7	Initium 44
Climacus resupinus 9	Jednostavni ritam 33
Clivis 5	
Clivis liquescens 5	Kadence 44
Clivis praepunctis 10	Ključevi 3
Clivis strophica 8,12	Kromatski znaci 3
Custos 3,16	
	Lidijska kvarta 21
Dactil 47	liquescens 11
Deuterus 20	Logički akcenat 40
Diatonička melodija 2	
Distropha 12	Ljestvice 19,23
Divisio finalis 15	
Divisio maior 15	Mediatio 44
Divisio minima 15	Mediatio correpta 52
Divisio minor 15	Melismatski napjevi 2
Dominanta 20,21,44,45	Membrum 37
Dorska seksta 21	Menzurirani ritam 25
	Miksolidijska septima 21
	Modi affines(affinales) 19
	Modusi 19
	Mora(ultimae)vocis 4,16

- Neumatska transkripcija 17
 Neumatski napjevi 2
 Neume 4
 Neumae liquescentes 11
 Nota caudata 4
 Nota denticulata 4
 Nota finalis 20
 Nota protetica 32
 Nota quadrata 4
 Nota romba 4
 Oriscus 4,12
 Osnovni ritam 28,33
 Osnovno vrijeme 4,25
 Periodum 37
 Pes 5
 Pes flexus 6
 Pes liquescens 6
 Pes quassus 8
 Pes strophicus 8,12
 Pes subbipunctis 9
 Pes subbipunctis resupinus 10
 Pes subquatripunctis 10
 Pes subtripunctis 10
 Plagalni modusi 20,22
 Podatus 5
 Polustepeni 21
 Porrectus 7
 Porrectus flexus 9
 Porrectus liquescens 7
 Porrectus praepunctis 10
 Porrectus subbipunctis 10
 praepunctis 10
 Pressus 13
 Prethodnica 16
 Pripravljajuće note 52
 Protaza 39
 Protus 20
 Punctum inclinatum 4
 Punctum punctatum 4,16
 Punctum quadratum 4
 Razriješilica 3
 Resupinus 9
 Ritam kadenca u psalmodiji 48
 Ritmička transkripcija 17
 Rombus 4
 Salicus 8
 Sastavljeni ritam 33
 Sastavljeno vrijeme 27
 Scandicus 7,10
 Scandicus flexus 9
 Scandicus subbipunctis 9,10,11
 Scandicus subbipunctis
 resupinus 11
 Scandicus subquatripunctis 9,11
 Scandicus subtripunctis 9,11
 Scandicus subtripunctis
 resupinus 11
 Semiclausula 46
 Seminota 11
 Silabski napjevi 2
 Sintetički ritam 37
 Slobodni ritam 25
 Snizilica 3
 Spondej tonički 47
 Sporedni akcenat 31
 Srednja kadenca 44,46
 Stanke 14
 Stellula 15
 Stropha 12
 Strophicus 8,9,12
 Stvarno vrijeme 27
 Tempo 26,41
 Tenor 20,21,44,45
 Terminatio 44

Ternar 25,27	Udvostručenje vrijednosti nota 16
Tetrakord 21	Veliki ritam 37
Tetrardus 20	Versus 44
Teza 5,6,16,28,36	Virga 4
Točka pokraj note 4,16	Virga subquatripunctis 10
Ton"tu" 3	Virga subtripunctis 9
Tonika 20	Virga subtripunctis resupina 10
Tonusi 19	
Torculus 6	Završna kadenca 44
Torculus liquescens 6,11	Znak za odah 14
Torculus praepunctis 10	Zvijezdica 15
Torculus resupinus 9	
Torculus resupinus flexus 10	
Torculus strophicus 9,12	Quilisma 4,8,32
Transkribiranje 17	
Transponirane ljestvice 19	
Tristropa 8,12	
Tritonus 21	
Tritus 20	

S A D R Ź A J :

U v o d : ime	str.: 1.
napjevi	2.
<u>I. Poglavlje: Koralna n o t n o p i s m o :</u>	
A! Crtovlje, ključevi, kromatski znaci	3.
B. Osnovni oblici nota	4.
C. <u>Neume:</u>	4.
I. Neume, koje se sastoje od 2 note	5.
II. Neume, koje se sastoje od 3 note	6.
III. Neume, koje se sastoje od 4 note	9.
IV. Neume, koje se sastoje od 5 nota	10.
V. Neume, koje se sastoje od 6 i više nota	10.
VI. Neumae liquescentes (semivocales)	11.
VII. Strophici	12.
VIII. Pressus	13.
IX. Napomene o pjevanju neuma	13.
D. <u>Pomoćni znaci u koralu:</u>	14.
I. Znak za odah	14.
II. Stanke	14.
III. Zvijezdica	15.
IV. Predhodnica (Guida)	16.
V. Pomoćni ritamski znaci	16.
E. Upute za transkribiranje (prepisivanje) koralnih napjeva	17.
<u>II. Poglavlje: Modaliteti ili tonaliteti u koralu:</u>	
Imena, ljestvice, transponirani načini	19.
Karakteristike modusa	20.
Plagalni modusi	22.
Ljestvice pojedinih modusa	23.
Tabelarni pregled modusa	24.
<u>III. Poglavlje: R i t a m u koralu :</u>	25.
Osnovno vrijeme	25.
Stvarno vrijeme	27.
Sastavljeno vrijeme	27.
Osnovni ritam	28.
Ictus i akcenat	28.
Pravila za smještaj ictusa	31.
Jednostavni ritam	33.

nastavak sadržaja:

Sastavljeni ritam	33.
Pravila za smještaj arze i teze	36.
Veliki ili sintetički ritam	37.
Oznake velikog ritma	38.
Protaza i apodoza	39.
P r i m j e r i	41.

IV. Poglavlje: P s a l m o d i j a :

A. <u>Opći dio</u>	44.
Početak (initium)	44.
Tenor	45.
Kadence	46.

B. <u>Specijalni dio</u>	
I. modus	55.
II. modus	57.
III. modus	59.
IV. modus	61.
V. modus	64.
VI. modus	66.
VII. modus	68.
VIII. modus	70.
Tonus peregrinus	72.
Tonus in directum	74.
Tonus ad libitum (Uskrsnog tjedna)	74.
O izvodjenju psalama	75.

V. V j e ž b e i z a d a t c i	76.
--------------------------------	-----

Abecedno kazalo	81.
-----------------	-----

Sadržaj	84.
---------	-----

Izdao i odgovara: Tomašić dr. Djuro, Institut za crkvenu glazbu, Zagreb, Kaptol 29/II.

Umnoženo u 100 primjeraka ciklostilom ss. Naše Gospe, Zagreb, Primorska 25 za upotrebu slušača Katehetskog Instituta i Instituta za crkvenu glazbu Rkt. Bogosl. Fakulteta u Zagrebu.
